

KULTÚRA

ROČNÍK X. – č. 14

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

12. SEPTEMBRA 2007

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 29 Sk

Jozef Žatko: Jadran, akvarel 1969

Čím bol a čím by mal byť pre nás každý opravdivý sviatok? Mal by byť prerušením práce, prerušením všednosti, chvíľou osvieženia ducha, ale aj stretnutím s niečím, čo neumiera. V našej kultúre bola od stáročí jedným z takýchto sviatkov nedeľa. Taký by mal byť i obsah sviatku sv. Cyrila a Metoda.

Sviatočný deň 5. júl ako deň najväčších osobností našich dejín je jediný sviatok, ktorý slávi naše Slovensko ako štát, i veriaci ako cirkev. Ctia si ho s rovnakou úctou pre jeho obsah, hĺbku i význam. Svedčia o tom slávnosti na mnohých miestach, v Nitre i na Devíne.

Ešte pri vzniku Slovenskej republiky a jej Ústavy, ba v jednom denníku ešte aj deň pred sviatkom niektorí mudrovali, že cyrilo-metodská tradícia je mýtus. Nie je to mýtus. Je to najskutočnejšia história.

Dnes si ožívujeme korene nášho slovenského národného života v osobnostiach génií a svätcov Konštantína a Metoda, ich diela a ich tradície, pretrvávajúcej stáročia. Keď prišli k nám roku 863 ako učiteľia z Carihradu na prosbu nášho rozľadeného vladára Rastislava, cisár Michal III. mu po nich poslal posolstvo slovami: „Aby ste sa aj vy stali národom veľkým.“ - Dielo, určené pre stáročia, sa začalo. Konštantín a Metod vynášli pre starosloviensky jazyk našich predkov písmo, preložili zázračne celú Bibliu, poklad európskych národov, dosiahli neuveriteľne v Ríme potvrdenie staroslovienčiny ako štvrtého liturgického jazyka Cirkvi popri latinčine, gréčtine a hebrejčine, založili Vysokú školu s výučbou matematiky, hudby, filozofie a štúdia Pisma, kde sa od roku 863 v Nitre a na iných miestach formovali nielen budúci kňazi, ale i vzdelaní laici.

Rastislav hneď na začiatku vybral na štúdium na tejto Vysoké škole 50 nadaných mladíkov, Koceľ neskôr 50 ďalších, každým rokom potom pribúdali noví. Spolu vyrástlo za 20 rokov niekoľko sto vzdelancov.

Hľadájme dobrú cestu

KARDINÁL

JÁN CHRYZOSTOM KOREC

Naši predkovia, ponorení dovedy v prítmi pohanstva, mali od tej chvíle možnosť dostať sa na úroveň najvyspelejších národov Európy.

Začalo sa tým u nás kolosálne dielo duchovného, kultúrneho, národného i štátotvorného pohybu nášho národa i ostatných slavianskych národov. Ako ktosi povedal, tu bola prekonaná nultá hodina našej intelektuálnej, kultúrnej a duchovnej nemoty.

Naši predkovia prehovorili. Veď do cyrilo-metodského diela bol zapojený aj náš vynikajúci muž Gorazd a s ním mnohí naši ďalší muži. Naši predkovia začali prijímať pravdu o živote, vyspelé kresťanstvo Carihradu a Ríma a spoznávať pravdivosť slov žalmu: „Hľbočina je človek a jeho srdce priepať.“

Konštantín-Filozof to vyjadril v mohutnej básni „Proglas“.

Príchod Konštantína a Metoda znamenal aj začiatok náročnej a zodpovednej úpravy právnych pomerov štátu a pevné životné a mravné normy spoločenstva. To všetko bolo vyjadrené právnickou knihou „Zákon sudnyj ljudem.“ Z právnických spisov sv. Metoda je známe aj tzv. „Napomenutie vladárom“, ktoré malo slúžiť

zdravému organizovanému štátnemu životu našich predkov.

Cyrilometodská misia z roku 863 priniesla pre naše Slovensko okrem iného ešte jednu mimoriadnu udalosť. Pápež Ján VIII. bulou „Industriae tuae“, adresovanej „milovanému synovi Svätoplukovi, slávnemu kniežatú“, založil v júni roku 880 diecézu „sanctae ecclesie nitrensis - svätej cirkvi nitrianskej“. Bola to a je to prvá diecéza medzi slavianskymi národmi, založená takmer sto rokov pred Prahou, pred Ostrihomom i Krakowom.

Duchovné, kultúrne, náboženské i národné základy spoločenstva zostali u nás živé aj po páde Veľkej Moravy roku 907. Naši predkovia boli síce vojensky porazení, ale kultúrne sa stali aj oporou nového štátu od čias sv. Štefana v Uhorskom kráľovstve. Toto kráľovstvo prebralo od Veľkej Moravy mnohé prvky politického zriadenia, poriadky administratívy, života práce i náboženského života a cirkevného zriadenia. Svedčí o tom veľké percento terminológie v maďarčine - dvor - udvar, brázda - barázda, anjel - angyal.

Cyrilo-metodská tradícia pretrvávala potom na Slovensku po celé stáročia v piesňach, povestiach, no najmä v chrámoch a medzi vzdelancami. Národ žil - jazykom i vierou. Svedčia o tom záznamy v misáloch, v Kódexoch či záznamoch sviatkov sv. Cyrila a Metoda od čias okolo roku tisíc až do 17. storočia.

(Pokračovanie na 3. strane)

V posledných mesiacoch akoby sa roztrhlo vrece s politikmi-vlastencami všetkých fariieb. Začalo sa to „oteplovaním“ vzťahov, či aspoň slobodnejšou diskusiou o prvom slovenskom prezidentovi Dr. Jozefovi Tisovi v súvislosti so 60. výročím jeho justičnej vraždy. Nasledovalo odhalenie pomníka Andrejovi Hlinkovi v bratislavskom Ružinove, na ktorom sa aktívne zúčastnili aj najvyšší ústavní činitelia. Potom sme dokonca v priamom prenose videli pomerne dôstojný priebeh osláv sviatku sv. Cyrila a Metoda, kde dokonca prehovorili všetci najvyšší ústavní činitelia.

Potiaľ by všetko nasvedčovalo o malom zázraku, aj keď v prejave jedného z ústavných činiteľov sa na Devíne už objavil - podľa môjho názoru

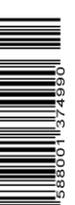
Od Hlinku k Mináčovi

TEODOR KRIŽKA

ru kontraproduktívne - aj Clementis a Novomeský.

Zázrak však skončil oslavami povstania z roku 1944. Dozvedeli sme sa z médií, že jeden z ústavných činiteľov nedovolí spochybňovať odkaz SNP. Jeho hlas akoby ovplyvnil aj „odbornú“ diskusiu o tomto kontroverznom období našich dejín, lebo takmer nezaznel názor, ktorý by poukázal na skutočnú podstatu povstania, dvadsaťtisíc zbytočne vyhasnutých životov (pozri rovnomennú báseň Karola Strmeňa) v dôsledku vyprovokovanej okupácie SR, odvečenie židov do koncentračných táborov bez možnosti slovenskej vlády zasiahnuť, krádeže, znásilnenia, ba i vraždy nevinných ľudí (napr. kňaza priviazali partizáni o koňa a vláčili ho za ním, kým ho neutýrali), nehovoriac o obrovských počtoch mŕtvych na Dukle, ktoré by vôbec nemuseli byť, keby sa front prevalil Poľskom a Maďarskom. (Pokračovanie na 3. strane)

www.kultura-fb.sk

Devín, ktorý je spolu s Nitrou symbolom štátnosti našich predkov, patrí nielen Slovákom, ale všetkým Slovanom. Preto považujeme za prirodzené, aby práve z Devína zaznel hlas na obranu slovanstva ako celku či suverenity a územnej celistvosti ktoréhokoľvek slovenského štátu - dnes ohrozenej Srbskej republiky.

V dejinách sa len výnimočne stáva, že národný symbol je aj symbolom celej civilizácie. Pamätníky pripomínajúce hrdinské činy a obete padlých pri obrane vlastných hodnôt sú uctievané majákmi každej civilizácie, ktorá nechce stratiť správny smer pri naplnení svojho dejinného poslania. Práve pamätníky bojovníkov za národnú slobodu a obrancov civilizácie sú tým skutočným svetlom umožňujúcim správnu orientáciu v našom historickom vedomí, aby sme nielen vedeli - kto sme, odkiaľ prichádzame a kam smerujeme, ale aj to - vďaka komu sme a zároveň, aby sme lepšie chápali podstatu nášho konania a aj zmysel nášho života. Takýmto pamätníkom pre celú kresťanskú európsku civilizáciu je aj Kosovo a Metohija! Tu bola postavená hradba a bašta, ktorá spolu s mnohými ďalšími slovenskými pevnosťami tvorila ochranu, bez ktorej by sa západná Európa nemohla rozvíjať tak pokojne a tak mnohostranne...

Vo vlastnom - ale i v našom spoločnom - záujme si treba uvedomiť, že každý, kto si nevytvorí vlastnú perspektívnu koncepciu svojho života - je odkázaný na koncepciu cudziny. A skôr či neskôr je okolnosťami donútený pracovať na cudzí prospech.

Návrhov na uskutočnenie „zlatého veku slovanstva“, v ktorom by sa slovenské národy postavili na čelo svetového vývoja a naplnili tak svoje dejinné poslanie obohatením svetovej kultúry a civilizácie o svoj autentický a

neopakovateľný prínos - vzniklo už mnoho... Zatiaľ sa však nenašla autorita, ktorá by ich dokázala uskutočniť. Prítom - tá autorita tu stále je a čaká.

Tou autoritou môže byť iba - spoločná dobrá vôľa slovenských národov a štátov - vzájomne priateľsky spolupracovať a pomáhať si v dobrom aj zlom. Táto neodkladná naliehavosť už dávno vyzýva Slovanov, aby sa poučili a chopili sa svojej historickej príležitosti!

Slovanstvo dnes opäť stojí pred osudovými rozhodnutiami a čím dlh-

Slovenskému a kresťanskému svetu

Devínske memorandum

šie ich bude odkladať - tým menej budú účinné. Vážne ohrozenie našich spoločných hodnôt a záujmov je vždy neodkladnou výzvou k činu! A prirodzenou reakciou na každé ohrozenie je - spájanie síl! Preto viac ako slová podpory sú dnes potrebné skutky, ktoré zabránia ďalšiemu ústupu Slovanov z centrálnej Európy (Lužickí Srbi!), oslabovaniu ich vplyvu v Európe a dnes najviac aktuálnemu - pokračujúcejmu ponižovaniu a trestaniu srbského národa.

Aj súčasné snahy NATO o vybudovanie tzv. bezpečnostného protiraketového systému na území slovenských štátov (Česko a Poľsko) dokazujú, že zámerom pôvodcov tohto plánu je: presunúť hlavné ohnisko konfliktov medzi slovenské národy a kresťansko-moslimskú civilizáciu. Hlavným cieľom tohto projektu je nielen oslabiť svojich súperov, ale aj zarobiť na tom miliardy potrebné na udržanie si postavenie svetového hegemonu.

V zmysle - na Devíne 5. mája 2005

národným zhromaždením prijatej - Magny charty slovanských národov a z nej vyplývajúceho záväzku „... garantovať si navzájom - neobmedzenú štátnu suverenitu; nenarušiteľnosť územnej celistvosti; nedotknuteľnosť hraníc...“ vyzývame predstaviteľov slovanských štátov, aby - všetkými dostupnými prostriedkami zabránili odtrhnutiu Kosova a Metohije od Srbskej republiky a nedopustili vytvorenie precedensu, ktorý hrozí likvidáciu miliómi ľudských obetí dosiahnutých a krvou zaplatených výsledkov 2. svetovej vojny a pokračujúcimi ďalšími územnými nárokmi voči slovenským štátom!

Vyzývame predstaviteľov všetkých kresťanských cirkví, aby - svojou spoločnou autoritou medzi veriacimi zabránili strate Kosova a Metohije pre európsku kresťanskú civilizáciu!

V tejto - pre slovanstvo aj kresťanstvo - osudovej chvíli vyzývame všetky slovenské aj kresťanské autority, aby zanechali vzájomné nevráživosti či malicherné spory a zjednotili sa v úsilí zachrániť Kosovo a Metohiju - ako posvätný symbol obrany hodnôt našej civilizácie - vo vlastníctve tých, ktorí ho svojou prácou vybudovali, civilizovali a zaplatili krvou vlastných obetí!

Zachránime tým zároveň aj mier ako základnú hodnotu a podmienku priateľskej spolupráce všetkých národov na báze vzájomnej úcty a porozumenia, ktoré sú jedinou možnou cestou pre rozvoj pozitívnych hodnôt našej európskej civilizácie.

Nech sa tento náš rozhodný postup pri obrane symbolu európskej kresťanskej civilizácie - stane prvým spoločným krokom na ceste vedúcej k naplneniu nášho dejinného poslania - „spájať to najlepšie v nás na prospech všetkých a spoločné blaho celého ľudstva.“

VILIAM HORNÁČEK
Devín 5. 7. 2007

Odkaz roka 1992

Už pätnásť rokov žijeme v samostatnej Slovenskej republike, štáte Slovákov a všetkých občanov, ktorí považujú Slovensko za svoj domov. Pred pätnástimi rokmi naši volení zástupcovia zviedli rozhodujúci zápas o našu štátnosť.

Prvým krokom na ceste k obnoveniu štátnosti bolo prijatie Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky, ktorú prijala Slovenská národná rada (SNR) 17. júla 1992. Vtedajší prezident Českej a Slovenskej federatívnej republiky Václav Havel zostal až tak znechutený týmto krokom, že sa vzdal funkcie prezidenta republiky. Veľmi múdry a po dlhom čase z jeho strany správny krok.

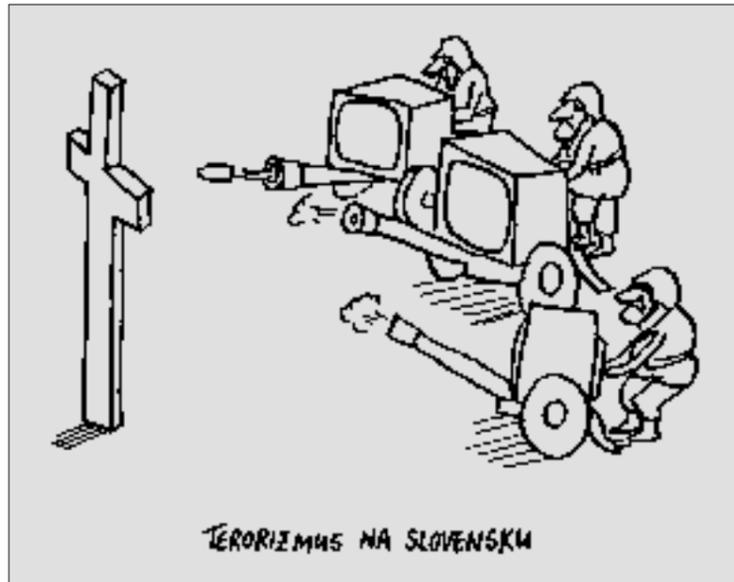
Žiaľ, na Slovensku bolo v tej dobe veľa krikľáňov a čechoslovakistov, ktorí nepochopili, o čo sa Slováci usilujú. Nevedeli alebo nechceli pochopiť, že aj Slováci chcú byť páni svojho osudu a chcú sami rozhodovať o budúcnosti svojho národa. Uplynulo pätnásť rokov a tí politici, ktorí nám vybojovali našu štátnosť, sú už buď na politickom dôchodku, alebo už nie sú medzi nami. Ale veľká časť týchto bojovníkov za samo-

statnosť sa stále aktívne venuje politike a ovplyvňuje spoločenské dianie na Slovensku. Zostáva nám len veriť, že nezradia odkaz roka 1992 a budú vždy obhajovať národné záujmy našej vlasti.

A tí, ktorí tvrdohlavo odmietali slovenskú štátnosť, by už po pätnástich rokoch mohli preukázať osobnú a občiansku statočnosť a verejne povedať: „Slováci, prepáčte! V roku 1992 sme sa mylíli.“ Bolo by to čestné, poctivé a bol by to aj signál toho, že aj odporcovia štátu pochopili, že mať svoj štát znamená život.

Na tomto mieste sa chcem v mene mladých Slovákov poďakovať bojovníkom za slovenskú štátnosť za to, že nám vybojovali národnú slobodu a chceme každého ubezpečiť, že nikdy nezabudneme na tých, ktorí bojovali za svoje a naše ideály. Ideály národa, štátu a slovenskej budúcnosti. Vďaka, páni politici, novinári, aktivisti a všetci tí, ktorí v roku 1992 pochopili, že niekedy je potrebné vo svojom živote obetovať kus osobného prospechu a šťastia v prospech nášho Slovenska.

RÓBERT ŠVEC

Kresba: Andrej Mišanek

Aj tohto roku organizovali Združenia slovenskej inteligencie KORENE a Slovakia plus spolu so Slobodnou radou slovenského národa - obnovenou SNR slávnosť, tenzoraz pri príležitosti 15. výročia prijatia Ústavy SR, ktorá sa 1. septembra 2007 konala pod hradom Devín. Okrem osobnosti slovenského kultúrneho a spoločenského života sa na nej zúčastnili aj zástupcovia diplomatického zboru v SR. Za prítomnosti konzula Bulharskej republiky pani Tyurkian Akif predniesol zdravicu prvý radca bulharského veľvyslanectva pán Pavlin Todorov. Zdravicu a zároveň poďakovanie našim združeniam za našu solidaritu so srbským národom a jeho štátom, ktorú sme prejavili v našom Devínskom memorande z 5. júla 2007, prečítala prvá radkyňa veľvyslanectva Srbskej republiky pani Ljiljana Belojevič Milošević.

Ústava SR - jej preambula sa začína slovami: My, národ slovenský, pamätajúc... Hovorí sa teda v našom mene - v mene každého z nás - a odvoláva sa na našu historickú pamäť. Hneď Prvá hlava Čl. 1 hovorí o tom najdôležitejšom - pre čo štát vznikol - o jeho suverenite. Citujem: Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát.

Úroveň národa sa však neposudzuje iba podľa slov a ustanovení, podľa „literary“ Ústavy. Posudzuje sa najmä podľa toho, ako svoje predsavzatia, vyhlásenia či ústavy ... jeho predstavitelia ctia a ako ich dodržiavajú. Neposudzujú nás podľa slov, ale podľa skutkov.

Už samotné slovo „vlast“, ktoré vychádza zo slovesa „vlastniť“, by malo všetkým vlastencom jasne hovoriť, že kto nevlastní - nemá ani vlast! Kruté, však? No o to pravdiviešie...

Základnou úlohou ústavy štátu je chrániť jeho suverenitu a čo najväčšiu

nezávislosť. Ako sme „ústavne“ chránili svoju suverenitu a nezávislosť pri tzv. privatizácii? Okrem toho, že už ani zďaleka nie sme suverení v našej slovenskej ekonomike, sme - resp. zakrátko budeme - závislí aj od toho, čoho sme mali ešte včera prebytok. Od dovozu elektrickej energie zo zahraničia!

Aj Ústava SR, aj jadrová elektrárňa Jaslovské Bohunice a nami - celým slovenským národom - do nej vložené desiatky miliárd, ale aj úroveň používania

vovských a záujmových skupín, aby ako vykonávateľ sociálnej spravodlivosti a strážca všeobecného dobra v súladnej jednotnosti dosiahol mravným a politickým vývojom najvyšší stupeň blaha spoločnosti i jednotlivcov. V nepomerne zložitejších, ťažších a nebezpečnejších časoch 2. svetovej vojny ako sú dnešné, prvá Slovenská republika tieto svoje predsavzatia - najmä v plnení základnej, teda sociálnej funkcie štátu - splnila vrchovatou mierou a stala sa oázou rela-

Príhovor na Devíne ku Dňu Ústavy SR

slovenčiny, či celkový stav našej kultúry - napríklad dramaturgie SND či programov tzv. verejnoprávnej, teda štátnej STV či SR... a vôbec všetko, čo sme spoločne vytvorili a na čo stále svojimi daňami prispievame - patrí k našim spoločným hodnotám! Kedy mienime týmto hodnotám vrátiť ich pôvodný obsah, zmysel a poslanie?! Pretože ich úlohou je - slúžiť tým, ktorí ich vytvorili. Je to azda dnes tak?!

Ústava z 1. septembra 1992 je druhou slovenskou ústavou. Nezaškodí nám nielen porovnať ju s predchádzajúcou ústavou, ale sa aj poučiť a pokračovať v tom, čo je dobré, pre nás užitočné a trvácne. V preambule ústavy 1. Slovenskej republiky z roku 1939 je charakterizovaná úloha štátu nasledovne: Slovenský štát združuje podľa prirodzeného práva všetky mravné a hospodárske sily národa v kresťanskú a národnú pospolitosť, aby v nej usmernil sociálne protivy a vzájomne sa križujúce záujmy všetkých sta-

tívneho pokoja, stability a prosperity. Jej menu, so značnou dávkou závidosti, nazývali jej susedia „podunajský dolár“.

Z hľadiska základného princípu medzinárodných vzťahov - princípu reciprocity - ústava z roku 1939 oveľa lepšie, ale najmä spravodlivejšie ako naša súčasná ústava, definovala postavenie a práva národnostných menšín. V §95. Hlavy dvanásť sa doslova píše: Práva národnostných skupín, uvedené v tejto ústave, platia natoľko, nakoľko také isté práva v skutočnosti požíva i slovenská menšina na území materského štátu príslušnej národnostnej skupiny. Keby sme mali takto recipročne definované vzťahy s materskou krajinou u nás žijúcej menšiny, mohli by v SR žijúci etnickí Maďari žiadať účasť v politickom živote nášho štátu prostredníctvom svojej vlastnej etnickej strany? Veď Slováci v Maďarsku o niečom takom nemôžu ani snívať! Mohli by slovenskí Maďari žiadať vysoké školy vo

vlastnom materinskom jazyku v našom štáte, keď Slováci v Maďarsku žiadne školy v svojom materinskom jazyku nemajú?! Ako vidno, je sa z čoho poučiť aj v našej prvej ústave.

Druhá hlava Čl. 12 súčasnej Ústavy SR zaručuje občanom Slovenskej republiky rovnaké základné ľudské práva a slobody. Citujem ... všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod,

lity. Ako bránili a čím chránili orgány a inštitúcie nášho štátu Ústavu SR a z nej vyplývajúcu „rovnosť“ všetkých občanov nášho štátu“, keď u nás stále platí „Preukaz zahraničného Maďara“. Pričom lojalita k štátu patrí k prirodzeným a prvoradým povinnostiam jeho občanov.

Ak sa teda dnes ústami predsedníčky Ústavného súdu SR, ba aj prezidenta SR hovorí o potrebe novelizácie Ústavy nášho štátu - treba súhlasiť! Áno, jej zmena je nanajvýš žiaduca, a to hneď v dvoch smeroch.

Po prvé: treba vrátiť do Ústavy SR suverenitu, o ktorú ju doslova ožbročila tzv. veľká novela ústavy z februára 2001.

Po druhé: Je potrebné odstrániť z našej ústavy všetko, čo zakladá akokoľvek právo, resp. nadpráva jednej skupiny nad skupinou inou, a to je jasný dôvod na zrušenie Čl. 33 a Čl. 34 Ústavy SR ako nepotrebných, ale aj z hľadiska občianskej spoločnosti prekonaných a nežiaducich.

Naša základná a osudová otázka znie: aký zmysel by malo obnovenie slovenskej štátnej samostatnosti, keby sme sa vzdali jej podstaty - suverenity a nezávislosti? Čo by na dnešný stav povedal a ako by konal náš tohtoročný jubilant - zakladateľ a prvý predseda SNR z roku 1848 - Jozef Miloslav Hurban? Určite by žiadal - a žiadal by právom - vrátiť nám najvyššiemu štátnemu orgánu jeho pôvodný názov - Slovenská národná rada! A určite by tiež trval na tom, aby sa Ústave SR vrátil jej pôvodný obsah, zmysel a poslanie. Aj súčasná ústava našej 2. Slovenskej republiky aj J. M. Hurban - ako tohtoroční jubilanti - si tento dar bezpochyby zaslúžia!

príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Táto definícia je vyčerpávajúca a zrozumiteľná. Navyše je v úplnom súlade s Chartou OSN či Listinou základných práv a slobôd ... Tak načo sú nám potom v Ústave SR Čl. 33 a Čl. 34 o právach národnostných menšín a etnických skupín?! Keďže sme občianskou spoločnosťou a všetci občania spoločne - bez ohľadu na uvedené skutočnosti - tvoríme jeden politický národ - slovenský politický či štátny národ - tak „pohlavie, rasa, jazyk, národnosť ... atď.“ nie sú a nesmú byť predmetom vymáhania a získavania ďalších kolektívnych „nadpráv“, ale automaticky a prirodzene sa stávajú - súkromnou vecou a teda aj osobným problémom tých, ktorí ich vlastnia alebo sa k nim hlásia.

Zákomom o Maďaroch žijúcich v susedných krajinách porušila Maďarská republika zásady medzinárodného práva a zaviedla nepripustný princíp exteritoria-

VILIAM HORNÁČEK
Devín 1. septembra 2007
(Krátene)

Dňa 7. júla pápež Benedikt XVI. zverejnil dokument *Motu proprio* k použitiu rímskej liturgie spred roku 1970, teda spred Druhého vatikánskeho koncilu. Starostlivo pripravený dokument povoľuje slávenie liturgie podľa latinského misálu, schváleného blahoslaveným Jánom XXIII. v roku 1962. Rímsky misál nadväzuje na tradíciu slávenia svätej omše po Trident- skom koncile v 16. storočí v skutočnosti síce zrušený nikdy nebol, jeho použitie však mali kňazi sťažené tým, že si vo- pred museli vyžiadať povolenie od bis- kupa, ktorý ho v mnohých prípadoch ne- vydal. Podľa nového dokumentu musia farári a biskupi zohľadniť žiadosti veriacich spojených s tradíciou, keď si to vyz- žaduje blaho ich duší. Takisto sa právom

nie úpadku a deformácie svätej omše, kto- ré sa dejú častokrát svojvoľou celebranta. Svätý otec sa však snaží vyriešiť aj iný pálčivý problém katolíckej cirkvi, a to ná- jdenia modu vivendi s mnohospoločnou skupinou tzv. tradičných katolíkov, ktorí združení v spoločenstve sv. Pápeža Pia X. už niekoľko desaťročí navštevujú trident- skú svätú omšu. Treba povedať, že tradiční katolíci (len vo Francúzsku je ich okolo 200 000, sú však aj v Nemecku, vo Švaj- čiarsku, Rakúsku, Českej Republike, USA atď.) sú skutočným poženiam katolíckej cirkvi, keďže ich vernosť tradícii sa nepre- javuje len v akomsi archaickom uznávaní starej omše missa tridentina, ale aj v prak- tickom živote. Sú to prevažne fungujúce viacdetné rodiny, pripravujúce svoje deti na zodpovednú úlohu kresťana-katolíka

BEÁTA KATREBOVÁ-BLEHOVÁ

Niekoľko úvah k pápežskému dokumentu *Motu proprio* o použití rímskej liturgie spred roku 1970

zdôrazňuje znovu nastolená jednota me- dzi starou, teda predkoncilovou formou slávenia liturgie a *Novus ordo misalium*.

Dlho očakávaný dokument *Motu proprio* vyvolal v Nemecku veľký záu- jem verejnosti, keď úvodné stránky re- nomovaných denníkov prinášajú o tejto nevšednej udalosti zaujímavé komentá- re. *Die Welt* píše, že sa dokumentom cir- kev snaží vyriešiť problém s tzv. tradici- onalistami združenými v bratstve Pia X., založenom exkomunikovaným francúz- skym biskupom Marcelom Lefévrom. V článkoch sa zdôrazňuje potreba jedno- ty vo vnútri cirkvi a hlavne zmierenia sa s tradíciou, reprezentovanou v liturgickej forme latinskej omše. *Die Frankfurter Allgemeine Zeitung* píše o rehabilitácii klasickej formy rímsko-katolíckej omše a snaží sa dosiahnuť vyrovnanie s práv- zencami tzv. Lefévriztov, teda tradičných katolíkov podporujúcich kňazské brat- stvo Pia X. Daniel Deckers, redaktor FAZ, sa snaží v článku uverejnenom 7. júla poukázať na nedostatky reformy lit- urgie po Druhom vatikánskom koncile. Samotný pápež, ako píše Deckers, najmä v dvoch bodoch vidí negatívny účinok novej omše: otočenie celebranta od oltá- ra tvárou k spoločenstvu a „demokratizá- cia“ cirkvi, ktorá sa nezastáva pred zní- žením liturgie novou „kreativitou“ v- ychádzajúcou z potrieb zaangažovaného spoločenstva. Ďalej doslovne píše: „Me- dzi iným vyrástli dve generácie katolí- kov spievajúce v kostole nové piesne, ktorých banalita a jazyková úroveň kles- la na úroveň otrepaných šlágrov.“ Rodin- né omše sa vraj vyznačujú tým, že írské rozprávky nahrádzajú biblické čítania. Kto sa však tomuto trendu postaví, toho označia za reakcionára. Autor tohto kri- tického článku si myslí, že by sa pápežo- vým rozhodnutím mohlo zabrániť tomu, aby sa slúženie svätej omše zneužívalo na exhibicionizmus zneistených „kleri- kálnych domácich kutilov“ a po uznani a sebarealizácii túžiacich žien. Tieto ostré slová na stránkach liberálno-konzer- vatívneho nemeckého denníka treba vní- mať v kontexte, v akom sa nachádza slá- venie liturgie v nemecky hovoriacich krajinách, kde z vlastných skúseností môžem povedať, že sa v mnohom už ani nepodobá na katolícku omšu. (Videla som kláštorňu kostol v Rakúsku, v ktorom bol odstránený oltár len preto, že bol vraj nemoderný, slúženie omše sa presú- va čo najďalej od oltára, kde sa v kruhu veriacich konajú akési motlitebné krúž- ky). Josephovi Ratzingerovi, ktorému ako príslušníkovi nemeckého národa tento stav musí byť veľmi dobre známy, ide teda hlavne o to, aby sa určité formy liturgie už ďalej nenarúšali.

Vyhlasením slúženia tridentskej omše podľa misálu z roku 1962 za mimoriadny ritus nejde – ako by si to mnohí Slováci mohli myslieť – čiste o návrat k latinské- mu jazyku a teda akémusi vytlačeni ná- rodných jazykov. Ide predovšetkým – a to z plne oprávnených dôvodov – o zastave-

v každodennom živote – rodiny, aké v sú- časnosti, zdá sa, akoby už vymreli. Sú to poctiví ľudia, ktorým úpadok cirkvi ako aj ľudského spoločenstva leží na srdci a sna- žia sa proti tomu niečo urobiť. (Osobne poznám niekoľko takýchto rakúskych a francúzskych rodín). Treba povedať, že postavenie týchto katolíkov nebolo vždy ľahké, keďže ich častokrát označovali za reakčných a predkoncilových, ba dokonca exkomunikovaných. Známe sú prípady, keď im napríklad počas púte vo Fatime nedovolili celebrowať svätú omšu a ich modlitby a spevy rušili vysávaním prachu a upratovaním. Takýchto prípadov diskri- minácie je mnoho a zarážajúce je, že sa na tom podieľajú vysokí cirkevní hodnostári tej-ktorej diecézy. (Nedávno v Mníchove, kde sa proti tradičnej púti k Matke Božej - Patrona Bavariae konala nepriateľská kampaň cirkevných úradov.)

Missa tridentina bola teda pápež- ským rozhodnutím *Motu proprio* zo 7. júla povolená. Ním by sa mali odstrániť chyby a deformácie a znovu obnoviť tra- dovanie úplnej viery. Pretože zákon mol- litby (lex orandi) zodpovedá zákonu viery (lex credendi). Teda nielen obsah, ale aj forma je dôležitá – fakt, na ktorý sa snažil poukázať Joseph Kardinál Ratzin- ger vo svojom vynikajúcom diele o Duchu liturgie uverejnenom ešte pred tým, než bol zvolený za pápeža. Kniha *Der Geist der Liturgie. Eine Einführung* (Duch liturgie. Úvod) vyšla vo vydavate- ľstve Herder v roku 2000. Joseph Rat- zinger už vtedy naznačoval – ako píše v predslove knihy – že, „klimatické pod- mienky ako aj mnohé reštaurácie a re- konštrukcie sú nebezpečím [pre liturgiu] a hrozí, že bude zničená, ak sa rýchlo niečo nepodnikne, aby sa týmto hroziv- ým vplyvom zabránilo. Samozrejme, že nesmie byť znovu prefarbená [Ratzinger porovnáva liturgiu k freske], ale je po- trebná nová úcta a nové chápanie jej vý- povede, aby jej znovuobjavenie [tu nará- ža na známú knižočku Romana Guardi- niho z roku 1918 *Vom Geist der Liturgie*, ktorá predznamenala začiatok liturgickej- ho hnutia v Nemecku] nebolo zároveň aj prvým krokom k jej zničeniu.“

POZNÁMKY:

1 Citované podľa Warum Ratzinger Papst werden musste, in: kreuz.net. Katholische Nachrichten, http://www.kreuz.net/article.5492.html.

2 Exkomunikácia bola vyslovená proti zakladateľovi spoločenstava biskupovi Marcelovi Lefévrovi, pretože neuznal zá- very Druhého vatikánskeho koncilu. Exkomunikácia sa však nevzťahuje – a sv. Stolica to niekoľkokrát potvrdila – na prí- slušníkov spoločenstva. Svätá Stolica sa snaží na základe rozhovorov s predstavi- telmi spoločenstva vyriešiť otázku jej in- tegrácie do Katolíckej cirkvi.

3 Toľko samotný dokument.

4 Joseph Kardinál Ratzinger, *Der Geist der Liturgie. Eine Einführung*, Frei- burg/Basel/Wien: Herder 2000, s. 8.

Hľadajme dobrú cestu

(Dokončenie z 1. strany)

Potom od roku 1655, keď vyšiel spev- ník Cantus catholici, objavujú sa zmienky o cyrilo-metodskej tradícii čoraz viac a pod- statnejšie, a to u katolíkov i evanjelikov až po bernolákovcov, Jána Hollého, kardinála Rudnaya, cez veľké hnutie štúrovcov, až po Moysesu a Kuzmányho, Maticu slovenskú a SSV. V ďalších dejinách je v slovenskej kul- túre priam záplava písomností o tejto téme až podnes.

Sme hrdí na pamiatky, ktoré nám obja- vujú z čias cyrilo-metodských i prvých našich archeológov po celom Slovensku. Najmä na Devine, v Nitre, na východnom Sloven- sku a najnovšie aj v Bojnjej. Sú to vzácné doklady, že naši predkovia tu žili a tvorili a že ich oživovalo kresťanstvo. Ale je tu aj iná, veľká a živá skutočnosť – je tu živé kresťan- stvo, živé chrámy katolíckej i evanjelickej, je tu živá Cirkev, je tu živá Nitrianska diecéza založená roku 880. V našich gréckokatolí- ckych i pravoslávnych chrámoch zaznievajú dodnes prastaré modlitby a spevy v staroslo- venčine. To všetko živo preklenuje tisíc ro- kov našich dejín – Konštantín a Metod sú medzi nami stále živo prítomní svojím živo- tom a dielom.

Čo to pre nás znamená?

V žalme sa hovorí: Postojte na ceste! A zamyslite sa! Skúmajte staré chodníky. Hľa- dajte ďalšiu dobrú cestu a kráčajte po nej.

V cyrilo-metodskej tradícii máme vzác- ne dedičstvo kultúrneho, náboženského, ná- rodného, ba i štátneho obsahu. Máme dedič- stvo, ktoré je potrebné ďalej zdravo rozvíjať. Vieme, v čom všetkom je to potrebné.

Máme na Slovensku dosť, až mnoho

nedostatkov. Mnoho nám chýba do národnej zrelosti. Príslušníci iných národov si kladú ruku na srdce pri speve štátnej hymny a pri úklone pred štátnym znakom. U nás niekto- rí, a to nielen mladí ľudia, sa správajú ako národní bezdomovci – nevedia si cenit ani národ, ani si nectia štátny znak, ani štátnu hymnu. Je to smutnejšia stránka nášho živo- ta v našej Slovenskej republike.

Nedostatkov a nerestí máme na Sloven- sku viac. Niektoré naše elektronické i prin- tové masmédiá nielenže nebudujú život ná- roda a štátu, lež ho skôr nahľadávajú a pod- kopávajú. Pri rozdielnych názoroch na nie- ktoré problémy nevieme, čo je ľudský dia- lóg. Protivníka v názore pokladáme často za nepriateľa, v parlamente odznievajú neraz úbohé úpadkové slová, slová urážok, až ne- návisti, čo pozoruje celý národ, najmä mladí ľudia. Parlament tak niekedy pôsobí dojm- om polámaných Svätoplukových príto- v.

Pritom stopäťdesiat vybraných mužov a žien v Parlamente by malo byť príkladom správania sa a ľudských vzťahov. V nedáv- ných dňoch sme sa našťastie aj toho pri hla- sovaní dožili.

Popri nedostatkoch máme našťastie aj veci povzbudzujúce a príkladné. Niektorí naši verejní činitelia, naši vedci, učители, umelci a spisovatelia sú v duchu cyrilome- dskej tradície príkladom obetavého života pre dobro národa i oddanosti Slovenskej re- publiky, ktorej sme sa po tvrdých stáročiach dožili. A sú tu aj iné dobré javy.

Po 15. rokoch Slovenskej republiky sa prvý raz naši najvyšší predstavitelia štátu ve- dia ľudsky stretať, viesť dialóg, riešiť problé- my, aj keď nemajú na všetko rovnaké ná-

zory – počúvajú sa a civilizovane hľadajú riešenia. Dnes prehovorili v jednom a tom istom duchu. To je u nás čosi nové. Pán Boh zaplať!

Môže to naznačovať, že dnešný sviatok sv. Konštantína a Metoda neslávime plytko a na- prázdno, ale ako ozajstný sviatok národa, celého Slovenska aj s jeho národnosťami, s ľudskou opravdivosťou a hĺbkou i radosťou ducha. Svä- toplukove prúty akoby boli znova zviazané a tým pevné. Ak to vydrží, bude to osožiť nám i našim vzťahom k Európe a k svetu.

Cyrilo-metodská tradícia vstúpila v priebehu stáročí do všetkých odvetví národ- ného, náboženského a kultúrneho života Slovákov. Stala sa tradíciou národovtvo- rujúcej.

Bolo prirodzené, že Slovensko pri tvor- be svojej Slovenskej republiky do preambu- ly Ústavy, svojho najvyššieho zákona, za- kotvilo cyrilo-metodský odkaz. Tým pripo- míname sebe, Európe i svetu tisícročné ko- rene nášho kultúrneho, duchovného a národ- ného života, ba aj svoju dávnu štátnosť. To je výraz našej hrdosti. Má to význam pred Eu- rópu a svetom. A pre nás je to výzva.

Výzva pre našu generáciu. Zdravo roz- víjať národný život, jeho materiálne i du- chovné hodnoty a tým vernosť kresťanským zásadám života, ktoré nás zachraňovali v ce- lých dejinách. O toto všetko sa hodno usilo- vať a za toto všetko sa hodno i modliť slo- vami žalmu:

„Bože, nauč nás rátať naše dni, aby sme nadobudli múdrosť srdca!“

KARDINÁL JÁN CHRYZOSTOM KOREC
Prihovor odznel počas osláv sviatku sv. Cyrila a Metoda na Devine 5. júla 2007

(Dokončenie z 1. strany)

Dokázateľné zločiny partizánov sme v Kultúre priniesli v dvoch číslach ešte v prvom ročníku nášho časopisu ro- ku 1998.

Povstanie neprišlo len to, čo po- divne nazval Ján Čarnogurský precho- dom na stranu víťazov, ale najmä dô- sledky na celé desaťročia pre väčšinu katolíckej a neskôr všetko antikomunisti- cké, či nekomunistické obyvateľstvo. Znamenalo obnovenie ČSR a vládu tzv. demokratických síl, ktoré ani vďaka ví- ťazstvu vo voľbách roku 1946 nemohli v zjednotenej ČSR zabrániť komunisti- kému puču. O ďalšom už ani netreba hovoriť. Stalinský komunizmus a ne- skoršia augustová okupácia vojskami Varšavskej zmluvy poznačili nezmaza- teľne niekoľko generácií. Nakoniec, vi- dieť to aj na súčasných politíkoch, hab- kajúcich v hľadani identity a podele-

Od Hlinku k Mináčovi

ných do dvoch nezmeriteľných tábo- rov, i na celej spoločnosti.

Tieto tábory sú vlastne podľa spó- sobu myslenia tábory ľavicových a pra- vicových boľševikov. Oba tieto tábory odrazu siahajú po svätej myšlienke vlas- tenectva. Pravíci boľševici navrhujú zákon o Andrejovi Hlinkovi, ľavicoví zasa umiestňujú na starej budove Ná- rodnej rady citát kontroverzného Vladi- mira Mináča.

Aj keď zákon o Andrejovi Hlinkovi mohol byť už dávno realitou, stáva sa predmetom politických intríg. Cieľom jeho návrhu je donútiť SNS, aby hlaso- vala spolu s opozíciou proti vôli Smeru- SD. Ten bude marit prijatie zákona o zásluhách Andreja Hlinku pravdep-

dobne návrhom vlastného zákona, do ktorého zahrnie celý súpis osobností na- šich novodobých dejín.

Potvrďuje sa, čo som napísal už dávno. Láska k vlasti je ušľachtilý cit. No vlastenectvo si každý vysvetľuje tro- chu inak. Zatiaľ sa zdá v nedohľadne predstava, že nájdeme spoločný postoj k jednotlivým dejinným udalostiam a ich aktérom. Zdá sa, že tak predseda vlády ako aj predseda parlamentu aj prezident sa o to s väčšou či menšou mierou úprimnosti pokúšajú. Ale ani jeden z nich nebude vedieť výraznejšie prekro- čiť vlastné limity. Mali by sme im – a všetkým politikom – v tomto jednodu- chom procese pomôcť. Ako? Podľa môjho názoru tým, že nebudeme chytra- čiť, servilne strániť, podsúvať im do prejavov svoje partikulárne postoje, ale hovoriť a písať pravdu podľa vedomia a svedomia.

TEODOR KRIŽKA

Čím väčší sa človek pohruzuje do veršov básne *Kvetná nedela na dedine* od Jána Harantu, tým intenzívnejšie uvažuje nad všetkými kalváriami, ktoré museli prekonať naši predkovia v uplynulých stáročiach. Pospájajím a generalizovaním ich osudov možno vcelku poľahky dostať relatívne plastický obraz o tom, akým vývojom prešla ľudská spoločnosť v danom časovom úseku. Dnes, v dobe, kedy je možné slobodne tvoriť a publikovať, sa i historická veda preberá z dlhoročného útlmu a pokúša sa opätovne, čo najobjektívnejšie, prehodnocovať slovenské národné dejiny, ktoré boli niekoľko desiatok rokov zanesené hustým kúdelom prachu a prispôsobovali sa aktuálnym držiteľom moci.

Princíp serióznych histo- rikov a politikov v rámci vy- konávania ich činnosti je fakticky obdobný – diskutujú, snažia sa nájsť spoločné stanoviská, určité formy konsenzu. Zástupcovia oboch spomínaných stavovských skupín sú však zároveň obyčajnými ľuďmi z mäsa a kostí so svojím politickým názorom či náboženským presved- čením, a preto sa vo viacerých otázkach doposiaľ nedokázali (a bohvie či sa niekedy dokážu) zhodnúť. Nakoľko nejasné alebo na prvý pohľad absolútne nulové výsledky ich polemik a roko- vaní do značnej miery ovplyvňujú laickú verejnosť, logicky ju tým pádom i rozdeľujú.

Cieľom historiografie, ako nositeľky kultúrneho dedičstva, je spo- ločnosť duchovne formovať, zachovávať a interpretovať odkaz mi- nulých dob a pomáhať odhaľovať pravdu – o vlastných koreňoch, radoostiach i strastiach našich otcov, či o tom najtriviálnejšom: ho- lom bytí. Historická pravda je však taká krehučká, že miestami pre- stávajú veriť v jej existenciu v čistom slovomysle. I keď možno disponovať istými faktami, archívnymi dokumentmi, ktoré dávajú dejinám pozitívistický podtón, zavše sa nájdu pramene majúce – i napriek svojmu subjektívnemu charakteru (ako napríklad memoá- re) – neraz väčšiu hodnotnosť.

Termín „pravda“ mi pre túto vednú disciplínu pripadá ako slovo príliš dogmatické a miestami až nezľútiteľné. Je zaujímavé sle- dovať, ako si právo na jej výklad uzurpovali dejatelia v hektickom dvadsiatom storočí. Človek si v spleti týchto mentorských prehlá-

sení môže pripadať ako sokratovský žiačik, ktorého jedinou istotou je, že „vie, že nič nevie“.

Pre ilustráciu si urobme krátky retrospektívny pohľad a uká- me si, ako táto bipolarizovaná pravda vyzerala v praxi. Po krásne príklady nemusíme chodiť veľmi ďaleko.

Trianon. Dohoda, stará už temer 90 rokov, ktorá stále rozš- tepuje dva susedské národy, Slovákov a Maďarov. Zatiaľ čo pre celú československú diplomaciu znamenala obrovské zadost'učinenie, pre Budapešť neslýchanú krivdu. A komplex z nej u niektorých pre- trváva dodnes.

Slovenské národné povstanie. Oficiálni predstavitelia vtedaj- šieho vládnúceho režimu HSLS vnímali túto akciu ako protištátny puč. Na druhej strane, samotní iniciátori SNP ho považovali za heroické povstanie slovenského ľudu proti fašizmu.

Povojnové procesy. Nielen v Československu, ale v celej Eu- rópe. Spravodlivé zúčtovanie s kolaborantmi alebo len akt politickej odplaty?

A tak by sme mohli pokračovať ďalej. Je povšimnutiahodné a možno i trochu symbolické, že niektoré udalosti sa – isteže, v zmenených podmienkach – akoby opakovali. Akoby boli prie- metmi histórie do dnešnej doby. Napätie v etnicky nehomogénnych oblastiach, pretrvávajúce rozpory medzi ľavicou a pravícou, procesy na základe starej rímskej zásady *vae victis*. Koniec koncov, i sa- motné hľadanie pravdy, resp. jej podávanie mnohorakým metrom. Dnes: médiá kontra slobodné myslenie. Priostý antagonizmus...

Všetko sú to témy, ktoré si každý jednotlivec vykladá svojsky. Preto hovoriť o akejsi univerzálnej historickej pravde je secestné. Dejiny nie sú striktné definovateľným zákonníkom, ani súborom nemenných axióm. Sú nekonečne dlhým labyrintom s mnohými vý- chodmi. Človek v ňom behá, hľadá svoju cestu. Občas si možno pripadá ako detektív. Všade vokoľ plno falšných stôp. Niekedy pátra po ihle v kope sena. Častokrát sa spletie, padne do pasce. Mô- že to trvať mesiace, roky, no kto chce a zotrvaťa činnorodý a pevný vo svojom odhodlaní, nájde to, čo hľadá. Ak aj nie, vopred ho že- nie aspoň Harantova nebeská nádej... ANTON HRUBOŇ

O historickej pravde

O to radostnejšie je, že v rámci osláv tohto sviatku bolo na nitrianskom hrade otvorené prvé Diecézne múzeum na Slovensku. Nitriansky biskup Mons. Viliam Judák tak uviedol do života peknú myšlienku svojho predchodcu kardinála Jána Chryzostoma Korca.

Pre účely múzea bolo potrebné adaptovať bývalú hospodársku budovu v hradnom areáli. Nebola to jednoduchá úloha. Budova totiž vznikla postupným pristavovaním jej jednotlivých renesančných i barokových častí ku gotickej hradbe, ktorá v svojej dobe chránila vnútorné priestory hradu. Prístup na hrad bol vtedy padacím mostom cez hlavnú bránu, ktorá sa neskôr po vybudovaní mohutných barokových opevnení ocitla pod úrovňou cesty. Poslednou slohovou úpravou bola romantická neorenesančná prestavba v 19. storočí. Prakticky celú druhú polovicu 20. storočia slúžila budova ako sklad paliva a materiálu, čo sa odrazilo na jej vzhľade a stave. Rekonštrukcii predchádzal rozsiahly a náročný archeologický a pamiatkový výskum. Pritom boli odhalené časti zaniknutého opevnenia, ale aj cenné renesančné prvky priečelí. Výsledky výskumov boli následne premietnuté do projektu rekonštrukcie, ktorej autorom je Ing. arch. Igor Dráč.

V rekonštruovaných renesančných priestoroch budovy je prezentovaná stála expozícia faximilií dokumentov a literárnych pamiatok spätých s počiatkami kresťanstva na našom území i s najstaršími dejinami nášho národa a nitrianskej diecézy.

Vystavované faximilie pochádzajú zo „skriptória“ doc. Ivana Galamboša, ktorý ich nazýva aj „dvojčkami originálov“. Tak verne totiž kopírujú ich vzhľad i materiál. Napísané sú na pergamenoch hlaholikuou, cyrilikou i latinou a sú zhotovené podľa vzorov, ktoré sa uchovali v kláštoroch, knižniciach i múzeách na rôznych miestach Európy.

Autori expozície Ing. arch. Igor Dráč a Ing. Inge Dráčová si vytýčili náročný cieľ, vyjadrený už v samotnom jej názve: KEĎ PÍSMO PREHOVORÍ: „Naším zámerom bolo poskytnúť návštevníkom nielen fascinujúci pohľad na majstrovsky vypracované kópie týchto pre naše národné i kresťanské dejiny takých vzácných dokumentov, ale prinajmenšom v rovnakej miere priblížiť aj ich obsah a jeho historickú výpoveď podfarbenú dobovou rétorikou, myslením a konaním ľudí, ktorí tvorili dejiny Európy pred takmer dvanástimi storočiami. Zoznam dokumentov vybraný prof. Petrom Libom je zostavený tak, aby tvoril jeden ucelený dramatický príbeh našej slávnej minulosti, ktorú by mal každý z nás poznať a vážiť si ju. Pre zahraničných návštevníkov sú sprievodné texty v expozícii preložené do troch svetových jazykov.“

Faximilie písomností sú doplnené archeologickými nálezmi, ktoré dokladujú kresťanstvo na Slovensku už od 2. storočia. Najstaršie nálezy, datované z doby rímskej, pochádzajú z miest, kde sa zdržiavali Rimania. Napríklad hlinené kahance z Gerulaty v Rusovciach pri Bratislave s kresťanskými symbolmi: rybou a kotvou, náhrbné kamene z Kelemantie v Iži s latinskými nápismi zo 4. storočia ako aj v Bíní nájdené zlaté mince s kresťanskými symbolmi pochádzajúce z prvej pol. 5. stor.

Novšie archeologické nálezy, ktoré spôsobili priamo senzáciu vo vedeckých kruhoch i vo verejnosti sú zo staroslovenského hradiska v Bojnjej s rozlohou až 14 ha. Ide hlavne o vzácný poklad šiestich pozlátených plakiet s krátkymi latinskými textami a o bronzové zvony, akých je na svete len päť: dva vo Vatikáne, dva v Nemecku a piaty na Slovensku.

Tieto jednoznačné doklady rozširovania kresťanského života na našom území len potvrdzujú slová posolstva kráľa Rastislava, ktoré poslal v r. 862 do Byzancie cisárovi Michalovi III. a ktoré sa zachovali v *Živote Konštantína*: „...nás ľud pohanstvo odvrhol a kresťanského zákona sa drží, ale ne-

Tesne pred štátnym sviatkom sv. Konštantína a Metoda sa v niektorých médiách objavili články usilujúce sa bagatelizovať a spochybňovať význam cyrilo-metodskej misie pre Slovensko: zavedenie staroslovenského písma a liturgie, založenie školstva a zostavenie občianskych a cirkevných zákonov a štátnej správy, teda všetkého, čo aj dnes tvorí základ nezávislého štátu.

Keď písmo prehovorí

máme učiteľa a biskupa takého, ktorý by nám pravil kresťanskú vieru v rodnej reči vysvetliť“ a tiež v *Živote Metoda*: „...i prišli k nám kresťanskí učiteľia, mnohí z Vlách i Grécka a z Nemiec a učia nás rozlične, ale my Sloveni, prostý ľud, nemáme učiteľa, ktorý by nám vysvetlil pravý zmysel a usporiadal právo...“

Slová tohto múdreho panovníka a diplomata hovoria, že kresťanstvo je na území, ktorému vládol, rozšírené, ale ľud dobre nerozumie jazyku cudzích vierozvestov. Zároveň žiadal pre svoju ríšu aj biskupa, ktorý by založil školy a vybuodoval domácu cirkev nezávislú od silnej Franskej ríše, ktorá zaberala prakticky celú západnú Európu a tiež zákonodarcu, ktorý by zostavil zbierku zákonov, tak dôležitú pre existenciu samostatného štátneho útvaru.

Byzantský cisár Michal III. vyhovel Rastislavovej žiadosti: „...Boh videl tvoju vieru a zjavil písmená pre jazyk váš, aby ste sa aj vy pripočítali k národom veľkým, ktorí Boha slávia svojím rodným jazykom. A tak sme ti poslali toho, komu ich zjavil, muža vzácného a pravoverného, učeného veľmi a filozofa...“ (*Život Konštantína*, kap. XIV.) a v roku 863 poslal na naše územie solúnskych bratov, ktorí priniesli nové písmo, akým sa dala zapísať reč našich predkov. Vďaka tomu sa Písmo sväté stalo zrozumiteľným a pochopiteľným pre všetok ľud.

Táto udalosť vyvolala reakciu u franského duchovenstva a v r. 871-3 vznikol spis *O obrátení Bavorov a Korutáncov* zostavený v Salzburгу ako protest proti pôsobeniu byzantskej misie a ustanoveniu nezávislej cirkevnej hierarchie na území Panónie, dnešného Slovenska a Moravy. Zároveň nám však podáva mimoriadne cenné a podrobné informácie o kresťanských aktivitách slovenského kniežata Pribinu a jeho syna Kocela medzi Slovenmi v Panónii, ktorí pozdvihli duchovný a kultúrny život v Zadunajsku na vysokú úroveň dávno pred príchodom maďarských kmeňov, čo potvrdzujú o.i. početné významné nálezy maďarskej archeologičky PhDr. Ágnes Csemiczki-Sósovej. Cenným svedectvom tohoto je aj faximilie originálu listiny, ktorou franský kráľ Ludovít Nemec potvrdzuje, že Pribina daroval zo svojho majetku pozemky v okolí Balatonu kláštora sv. Maurícia. Táto listina je navyše zaujímavá aj tým, že obsahuje výraz *SLOUGENZIN* (slovjencin) *MARCHAM* (hraničné územie), čo mnohí považujú za prvé geografické označenie územia predkov Slovákov.

Z agendy rímskych pápežov je najväčší dokument expozície bula *Industriae tuae* pápeža Jána VIII. z r. 880, ktorá je zakladajúcou listinou prvej známej diecézy na Slovensku a v celej stredovýchodnej Európe. Pápež prijíma Svä-

topluka a jeho kráľovstvo pod svoju ochranu, potvrdzuje Metodovi arcibiskupstvo a používanie staroslovenského jazyka pri bohoslužbách. Svätopluka oslovuje „jediným synom“, ako pápeži titulovali rímskych cisárov alebo kandidátov na cisársku korunu.

História je pamäťou národa, zdrojom hrdosti v časoch dobrých a zdrojom útechy v časoch zlých. Národy bez minulosti sú národmi bez budúcnosti. Túto pravdu si uvedomuje každý tyran a aby zlomil vôľu národa žiť, v prvom rade siahne na jeho históriu. Keď mu ju nemôže zničiť, snaží sa ju prepísať, znetvoriť a zoškliviť. Hanobí ju, i tých, čo ju vytvárali.

FRANTIŠEK VNUK

Zaujímavou je ukážka z *Civildského evanjeliára* pochádzajúceho zo 4.-7. stor., kde sa nachádzajú zápisy asi 370 slovanských mien významných návštevníkov kláštora v Cividale (v dnešnom Taliansku), ktoré mníši zaznamenali z úcty a vďaky za donesené dary. Medzi nimi sú aj zápisy mien našich panovníkov z 9. storočia: Pribinu, Kocela, Rastislava i Svätopluka.

Ďalej sú do expozície zaradené oba *Životopisy Konštantína Filozofa i Metoda*. Prvý sa napríklad v origináli nazýva: *Žitije i žiznj i podvizji Konstantina filozofa prvago nastavnika i učiteľa slovensku jazyku (Život, skutky a bohumilé činy Konstantina filozofa, prvého vzdelávateľa a učiteľa slovenského jazyka)*. Tieto dve diela sa niekedy uvádzajú ako „Panónske legendy“. Aj renomovaní odborníci dnes uznávajú, že nejde len o „legendy“, ale o vzácné pamiatky vysokej historickej hodnoty. Sú zdrojom poznania života a činnosti slovanských patrónov Európy, svätých bratov Konštantína a Metoda a pramenným materiálom ich pôsobenia aj na našom území, medzi našimi predkami.

V minulosti marxistický dejepis prehliadal význam misie solúnskych bratov ako zvestovateľov Evanjelia v domácom, teda staroslovenskom jazyku. O to viac zaráža, že v súčasnosti niektorí

oprašujú takéto myšlienky, spochybňujú misiu Konštantína a Metoda, označujú ju za legendu, ktorá dokonca „straší“ v preambule našej ústavy. Takéto názory môžu byť len výsledkom nedostatočného oboznámenia sa s dokumentmi, ktoré napríklad v slovenskom preklade vyšli už v roku 1998 a aj v roku 1999.

Zaujímavé a kaligraficky atraktívne sú faximilie vzácných hlaholských textov.

Napríklad *Kyjevské listy* s krásnou modlitbou vyjadrujúcou lásku k vlasti: *Na kráľovstvo naše, Pane, milostivo vzhliadni, nedaj cudzím, čo naše je a nevydaj nás za obeť národom pohanským...*, alebo iluminované ukážky z *Assemaniho evanjeliára*, *Sinajského euchoológia*, či *Staroslovenského spovedného poriadku*. Medzi nimi sa nachádza i kázeň arcibiskupa Metoda určená Svätoplukovmu kráľovskému dvoru, známa pod názvom: *Napomenutie vládarom*, zachovaná v jedinom hlaholskom origináli v zborníku *Clozianus codex paleoslovenicus glagoliticus* z 11. storočia.

Súčasťou expozície je i významné dielo arcibiskupa Metoda ako právnik a zákonodarcu: *Zákon sudnyj ljudem*, *Nomokanon* i vzácný dokument - originál *Codex Monacensis Latinus č. 14008*, ktorý Metodovi daroval v r. 869 pápež Hadrián II. ako súbor cirkevných predpisov s poznámkami vpísanými latinkou v staroslovenskom význame.

Podľa prof. M. Lacka sú to tieto slová: *isiku (jazyku), imati (mať), k o m u ž d o (každému), bez povolenia (bez povolenia), a podľa prof. Wilhelma Lettenbauera, ktorý tento starodávny kódex objavil v zbierke rukopisov v štátnej knižnici v Mníchove v r. 1950, ide o najstarší zápis staroslovenského jazyka, aký vôbec existuje a navyše napísaný vlastnou rukou svätého Metoda.*

K šperkom expozície patrí Kon-

štantínova báseň *Proglas*, najstaršia slovenská i slovanská báseň, ktorú zložil Konštantín v r. 863-867, o ktorej kardinál J. Ch. Korec napísal: *„Je oslavou nového literárneho jazyka, oslavou písma a slova, ktorá nemá obdobu v európskej poézii tých čias. Ukazuje, akú vysokú literárnu úroveň dosiahol hneď na samom začiatku aj ako básnický jazyk, a to v čase, keď u väčšiny vtedajších národov Európy nebolo ešte nijakého prejavu ani potreby umelecky náročnej poézie v ich národnom jazyku.“*

Spis Metodovho žiaka Nauma nazývaný: *Rozprava o písmenách mnicha Chrabrého* uzatvára obdobie 9. storočia. Vznikol po smrti kráľa Svätopluka zrejme v macedónskom Ochride a napísaný bol proti odporcom hlaholského písma, na obhajobu Konštantínovho jazykovedného diela. Poučný je výňatok z tohto diela, ktorého idea patrí i do súčasnosti: *Pre slovenčinu svätý Konštantín celkom sám vytvoril písmená i knihy preložil. Ak však niekto povie, že ich nezostavil dobre, pretože sa ešte upravujú, takým odpoviem: ľahšie je neskôr upravovať, ako tvoriť po prvý raz.*

Do expozície sú zaradené i faximilie najstarších zachovaných dokumentov na území Slovenska: *Zoborských listín z r. 1111 a 1113*, ktoré sú dôkazom slovenského pôvodu obyvateľov starodávnej Nitry i mnohých geografických názvov na Slovensku.

Najstaršou knižnou pamiatkou na Slovensku, a asi aj v bývalom Uhorsku, je vzácny *Nitriansky evanjeliár* pochádzajúci z 11. storočia, ktorý nitrianskemu chrámu daroval biskup Juraj Slepčiansky - Pohronec. Súčasťou jeho skvostnej pozlátenej väzby je aj relikviárny dvojkríž z 9. storočia.

Exponáty sú doplnené mapkami, modelmi dôležitých kostolov, originálmi, kópiami a fotografiami významných archeologických nálezov a mapou Rastislavovej a Svätoplukovej ríše v časech jej najväčšieho rozmachu v 9. storočí.

„Expozícia si nerobí ambície byť prísne vedeckým dielom, ale pridáva sa v maximálnej miere dostupných pramených zdrojov spracovaných najrenomovanejšími vedeckými pracovníkmi. Snažili sme sa prístupnou formou vzbudiť záujem verejnosti o túto, mimoriadne zaujímavú a dôležitú časť našej histórie, aby sa stala súčasťou nášho každodenného života.“ - dodávajú autori - „Máme byť na čo hrdí a nesmieme pripustiť, aby bola skreslená, spochybňovaná a bagatelizovaná hoci aj kvôli našej neznalosti. Chceme tak prispieť k tomu, aby Slováci v hodnotení úrovne národného povedomia neskončili opäť tak katastrofálne ako v súčasnosti - na samom konci európskeho rebríčka...“

IGOR DRÁČ

Nitriansky evanjeliár a ceremoniálny kríž z 12. storočia

Košice, ktoré po Viedenskej arbitráži v roku 1938 okupovali Maďari a kde teraz bývam, nezažili radosť z národnej slobody v rokoch 1938 až 1945, ani vzrast blahobytu slovenského ľudu, lebo v tej dobe prežívali nesmierny národný útlak a sociálnu biedu od maďarských fašistických okupantov. Čo sa vtedy k svojeti hlásilo a neušlo na Slovensko, bolo z práce prepustené, prenasledované, slovenské školstvo zrušené a muži na front odoslaní bojovať za cudzie záujmy. Po slovensky rozprávať značilo perzekúciu a žandárske týranie. Úlohou nových pánov bolo dokončiť pomadžarčenie Košíc. Tak spomína Dr. Emanuel Böhm, vodca slovenského odboja na okupovanom území, ktorému sme odhalili v minulom roku pamätnú tabuľu. Najprv zaútočili na slovenskú inteligenciu, kňazov a učiteľov – spočiatku vyvíjali psychologický nátlak neskôr

k týmto skutočnostiam takpovediac nepriznával, lebo som sa cítil ako bezmocný stratený syn. Až pri spomienke k 67. výročiu vzniku prvého Slovenského štátu v roku 2006, ktorú organizovala Matica slovenská v Košiciach som nevydržal a priznal som sa k tomu, že k tým desiatim zachráneným, o ktorých píše Dr. Ján Balko v knihe *Desať rokov v slovenskej politike – život v piatich režimoch* (2 diel, kapitola *Aký Silvester sa pripravoval v Bystrici*, strany 249 – 252), patrim aj ja. Dr. Balko v nej napísal, že keď sa dozvedel o chystanej poprave desiatich rukojemníkov odcestoval do Bratislavy a po 17,00 hodine na zvláštnej audiencii o tom informoval pána prezidenta, ktorého hlásenie rozhorčilo, prisľúbil zakročiť a výsledok bol nasledovný: „Ako som na druhý deň zistil, pán prezident zakročoval už večer po mojom hlásení. Oznámili mi, že poprava na Silvestra v Bystri-

VINCENT TOMÁSEK

Svedecká výpoveď

Dr. Jozef Tiso zachránil mne a ďalším deviatim život

hrozby a násilie polície. V tom čase vládnym zmocnenec rozhodol: „Ak sa Slováci z Košíc nechcú podrobiť, bude uskutočnené osídlenie maďarskými kolonistami.“ Takáto genocída Slovákov prebiehala všade na celom území Maďarska a bol to dôsledok Mníchovskej dohody a Viedenskej arbitráže. Naproti tomu na susednom Slovensku, vďaka jeho láskavému prezidentovi, bolo dost slobody pre všetkých. Za to mu patrí aj moja vďaka, ktorú chcem týmto vyjadriť.

Narodil som sa v Nemšovej – Horné Srnie, ale rodina sa neskôr presťahovala do B. Bystrice. Ako vojakovi bývalej Malárovej armády, sa mi podarilo po jej odzbrojení vrátiť sa k rodičom. Po potlačení povstania som uvažoval o prechode do Bystrého, ale pokus sa neuskutočnil a mňa ako podozrivého zaistila Sicherheidienst. Som jeden z troch žijúcich zo skupiny desiatich, ktorých nemecká armáda na Silvestra 1944 po potlačení povstania vybrala v Banskej Bystrici na verejnú popravu, ak sa neprihlásia do dvoch dní páchatelia popretfňaných telefónnych káblov. Ale vyššia moc – Prozreteľnosť zasiahla. Zasiahla cez osobu nášho záchrancu Dr. Jozefa Tisu, ktorý hoci už iba ako prezident okupovanej krajiny dokázal nemožné a zachránil naše životy. Mal som vtedy 21 rokov a podobne aj dvaja bratia Nábělkovci a Václav Vaško, ktorých otcovia a rodiny patrili medzi exponovaných predstaviteľov česko – slovenskej Benešovej línie v povstaní. Tieto konkrétne fakty hovorila o tom, že Dr. Tiso zachraňoval ľudí bez ohľadu na ich názory, náboženstvo a národnosť. Zachránil desaťtisíce príslušníkov povstaleckej armády pred nemeckými zajateckými táborami a zrovnáním povstaleckých miest Banská Bystrica, Brezno, Zvolen a Turčiansky sv. Martin so zemou.

Kajúcne sa priznávam, že som po celý život niesol ťažkú traumu pre pocit dlhu voči tomuto, mne drahému človeku, lebo som nemal spoľahlivé informácie o strojcovi zázraku - zrušenia našej popravy iba pár hodín pred jej vykonaním. Je tiež pravda, že som nemal možnosť, ani spôsob ako a kde sa mu poďakovať. Zábranou bola aj okolnosť, že za bývalého režimu som bol 34 rokov vyšetrovaný štátnou bezpečnosťou a prenasledovaný ako nepriateľská osoba. Bol som vyhazovaný zo zamestnania, nesmel som pracovať vo svojom povolani a nestal som sa ani príslušníkom česko – slovenského odboja. Orgány štátnej bezpečnosti ma dokonca obviňovali, že som sa z vlastnej iniciatívy nechal zatvoriť, aby som mohol robiť špicla pre gestapo. Štátna bezpečnosť mi však bez ostychu navrhla robiť spolupracovníka s možnosťou mať sa dobre. Až do minulého roka som sa

ci nebude. ... A tu je zoznam rukojemníkov, ktorých dňa 27.XII.1944 vybral SS-Hauptsturmbandführer Dr. Heusser na silvestrovskú popravu na banskobystričskom námestí: Viliam Furdík – továrnik, Pavel Ruttkay – továrnik, Eugen Riečan – hlavný tajomník, Ondrej Kožlej – súkromný úradník, Imrich Penik, Peter a Eva Novotní, Dr. Viktor Čársky – tajomník povstaleckého okresného výboru, Václav Vaško – študent, Ludovít Nábělek – študent, Vincent Tomášek – súkromný úradník.“ Z uvedených žijeme poslední traja menovaní. Bolo to prekvapenie pre členov MO-MS a prekvapil som aj sám seba, že som s tým vystúpil na verejnej schôdzi po prvýkrát v živote. Potom som požiadal predsedu Matice slovenskej, aby vybavil zádušnú omšu za Dr. Jozefa Tisu u pána arcibiskupa Tkáča. Stalo sa tak v apríli minulého roka. Bol to pre mňa najväčší deň za posledných 60 rokov a bol som šťastný, že som sa touto formou mohol poďakovať svojmu prezidentovi. Z politického štvanca som sa stal opäť človekom. Pomohla mi k tomu aj kniha Dr. Balku, ktorá dokumentuje nový pohľad na dejiny slovenského národa. Preto využívam túto príležitosť, aby som človeku, ktorý pre dobro svojho národa neustále nebezpečne riskoval, a ktorého si preto nesmierne vážim, tu pred tvárou všetkých prítomných a celého Slovenska mu zo srdca poďakoval, nielen za svoj život, ale aj za život môjho o rok mladšieho brata Jozefa, ktorého Sicherheidienst zatvorila k vôli mne ako rukojemníka, ale aj všetkých občanov, ktorých po celých šesť rokov zachraňoval. Urobil mnoho dobrego, ale všetko zlé potlačiť nemohol. Mnohí sme sa mu nestihli poďakovať, aj to bolo na Slovensku nebezpečné. Slovenské povedomie je drasticky udupané a ešte aj dnes udupávané oživovaním histórie – pavydy československo – bolševických historikov.

Pre mňa je Dr. Jozef Tiso našim prvým prezidentom, prvej samostatnej Slovenskej republiky, svätým mužom a martýrom slovenského národa. Jeho skutky vykonané pre náš národ v ťažkých rokoch druhej svetovej vojny sa mi javia ako zázraky.

Podpisy: Vincent Tomášek s rodinou
Svedectvo prednesené
na seminári o Dr. J. Tisovi
v Bratislave 18. apríla 2007

POZNÁMKA:

Ide o mimoriadne cennú svedeckú výpoveď. Otázka však stojí tak, či podobnú odvalu nájdú aj ďalší žijúci zachránení, alebo to bude ako s desiatimi malomocnými uzdravenými Ježišom, z ktorých sa prišiel poďakovať iba jeden? (Lk,17, 17)

Splynutie

Odišli starci
odšahovali sa

ostali polia bez brázd
prázdne príbytky

vzali si
jarné sny
posledné zvyšky leta
jesenný dážď

odišli so všetkým
čo ešte im nezobral čas

so svojou ťarchou
sú už
nasťahovaní v nás

Západ slnka

Videl som
krvavé slnko
kúpať sa
v mútnom mori

večer som vyronil
horkú slzu
do mora

Babie leto

Prezreté leto
pod modrou klenbou
zhrabíva zvyšky kvetov
napriek slnku
je všade mráz
svetlo černie pred očami
v clivom stone hory
bronejúce lístie šeptá
memento mori

Ozvena liet

Ráno sa nadýchnem
nemých slov
zaroseným pohľadom
očistím svoj čierny svet
večer ti dám
čerstvé kvety
z môjho hrobu
a ozvenu teplých liet

Jesenný sonet

Koruny stáročných líp
stratili piesne
uplakané lampy
žmurkajúc v uliciach
zúfalo hľadajú
ľudskú tvár

Navštívenie

matky

Prázdna a tichá izba
Na stole listok
a na ňom odkaz

Šla som do kostola
A vtedy sa ňou izba naplnila
Videl som ju kľačať
a modliť sa za mňa

Lahunká vráskavá tvár
Stovky vrások
K nebesám ruky vystiera
Z každučkej vrásky
tisíce teplých
pramienkov lásky vyviera
A pár tých kvapiek
Z Božieho prameňa
do duše mi vsiaklo
aby neostala kamenná

JÁN GREŠÁK

Ozveny liet

Prebudenie

V tú noc
keď krvou skropil Getsemani
keď na Golgotu niesol kríž
keď zaznelo „dokona-
né!“ ...

v tú noc
prišiel za mnou Ježiš
prebodnutým zápästím
utieral mi slzy z líc

nesmúť riekol
Božiu pieseň
hluchým nesiem
slepým svetlo
smädným piť
darujem ti Večný život
nad smrťou viem víťaziť

musíš stále
za mnou kráčať
z mojej stopy nesmieš zísť
tvoja duša spolu s mojou
bude Večný život žiť

... a temný smútok
v mojich očiach
premenil sa
v ranný svit

Posledné listy

Posledné listy
v studenom ráne
chvejú sa
rubač brúsi náradie

rúbe sa už v našom lese
a už sme my na rade

Dotyky

Dotkni sa
spomienky
mrŕtvym mlčaním
Do očí spŕcha tvár
ubitá vráskami

Vydýchnutá melódia
vzácná jak úsmev
v svete slz
odišla od stola

Na listoch svieti jeseň
Zem pije vlahu
bolesť a ston
kamienok na hline ostáva

Poslednú slzu
dopíja rekviem
aj z tvojho pohára

Križ

Odoláva.
Čas – ťažký balvan
tlačí na ramená.

Vo vetre, mraze, plušti
svoje miesto neopustil,
stojac na rázcestí
jak bludný pútnik
pod palmou v púšti.

Bolesťou Božej muky
vdáči
za každé zopäté ruky.

V šepote starej lipy
strie sa dolinou
tá jeho tichá modlitba
za všetky kroky,
idúce pomimo.

... quia

pulvis sum

Nikom nepovedz,
že som tu bol,
že som tu žil,
nevykrič,
že po mne zostal
len popol,
prach a nič.

Celé generácie odchované v uplynulom viac ako polstoročí socialistickým systémom vzdelávania sa o Andrejovi Hlinkovi buď nedozvedeli celkom nič, alebo len jeho pejoratívne označenia ako konzervatívny a reakčný buržoázny politik, reakčný klerikál, separatista, rozbihač Československej republiky, alebo dokonca klérofašista. Tieto charakteristiky boli zjavne výplodom čechoslovakistickej politickej propagandy a komunistickej demagógie. Žiadna z nich nemá historické opodstatnenie, azda okrem prívlastku klerikál. Hlinka ním skutočne bol do tej miery ako aj bernolákovci, viacerí štúrovci, katolícky biskup Štefan Moyses, superintendent evanjelickej cirkvi Karol Kuzmány a mnohí, národne uvedomelí evanjelickí a katolícki kňazi hlásiaci sa k cyrilo-metodskej tradícii, vedomí si toho, že naše dejiny a kultúra sú vo svojej podstate kresťanské a vyznávajúci, že aj Slovákom je dané od Stvoriteľa byť samostatným a slobodným národom. V tomto zmysle bol Hlinka aj priamym pokračovateľom národnoemancipačných snáh, ktoré začali našim národným obrodením, vyústili do ozbrojeného vystúpenia a deklarácie zvrchovanosti v meruôsmom roku 1848, uplatnili sa pokusmi o presadenie národných a územných požiadaviek a územnej samosprávy slovenského Okolia v memorandových rokoch 1861 - 1862, a úsilím o posilnenie našej národnej a kultúrnej identity v matičných rokoch 1863 - 1875. Pripomeňme si, že keď v roku 1875 došlo k zatvoreniu Matice slovenskej a maďarizačnému náporu padli za obeť slovenské gymnáziá, mal Hlinka 10 rokov. Preto, keď chcel byť vtedy prijatý na gymnázium, musel sa najprv rok súkromne učiť maďarčinu. Neskôr, keď ako bohoslovec verejne protestoval proti obmedzeniu používať v seminári materinský jazyk len dva dni v týždni a dožadoval sa, aby bol založený krúžok na pestovanie slovenského jazyka a literatúry, vyslúžil si tým obvinenie z náklonnosti k panslavizmu. Pred vylúčením z seminára ho zachránila len skutočnosť, že bol vzorným študentom. Jeho zápisky zo študentských rokov svedčia o tom, že sám študoval slovenskú i ruskú gramatiku, nadchýnal sa tvorbou Vajanského, Kréméryho, Dohnányho, čítal Štúra, Palárika, Chalupku azaujímal sa o staroslovenskú mytológiu. Znamená to, že Hlinka sa v rokoch dospievania ideovo i národne formoval pod bezprostredným vplyvom obrodeneckých tradícií, ale súčasne aj v priamej konfrontácii s tvrdým maďarizačným náporom.

Obrodenecké ideové dedičstvo sa u Hlinku naplno prejavilo v praktickom zameraní jeho pôsobenia medzi slovenským ľudom, keď po vysvätení za kňaza v roku 1889 začal svoju pastoračnú činnosť. V duchu tradícií našich národných buditeľov snaží sa súčasne o duchovné i hmotné pozdvihnutie slovenského ľudu, jeho náboženskú a národnú výchovu i riešenie základnej chlebovej otázky. Bojuje proti úžere a alkoholizmu, zakladá gazdovské spolky, potravinové družstvá, spolky miernosti a ľudové knižnice. Súčasne vyzýva aj

ostatnú slovenskú inteligenciu, aby ho nasledovala a sám vydáva pre tento účel príručku: „Ako založíme gazdovsko – potravinový a úverový spolok.“

K vôli časovej predstave si pripomeňme, že mladého Hlinku, keď začínal svoju pastoračnú a národnouvedomovacia činnosť, delilo od pamätných meruôsmych rokov kratšie obdobie ako nás v súčasnosti delí od komunistického prevratu vo februári 1948. Je preto úplne prirodzené, že Štúrovo zdôvodnenie práva na sebaurčenie slovenského národa na úrovni dobo-

slovenskej svojbytnosti našu inteligenciu, predovšetkým však v zmysle obrodeneckých tradícií obracia sa na kňazov a učiteľov, najviac spätých s ľudom a jeho sociálnou skutočnosťou.

Keď sa roku 1905 Hlinka stal farárom v Ružomberku, predstavoval už ideovo vykryštalizovanú osobnosť. V zmysle obrodeneckých tradícií harmonicky sa v ňom dopĺňali poslanie kňaza i politika, dušpastierska činnosť s národovectvom a úsilím o sociálne pozdvihnutie ľudu. Jednota národných, kresťanských a sociálnych princí-

so záujmami i prirodzenou etnogenézou slovenského národa. V obrodeneckom duchu Hlinka podporoval rozvoj kultúrnej identity a kresťanskej duchovnosti slovenského národa, k naplneniu našej svojbytnosti v civilizačne vyššom stupni organizácie vlastného politického, hospodárskeho a kultúrneho života národa v samosprávnej autonómii. Politické snahy o prerušenie a zvrátenie tohto procesu považoval za prejav zmaterializovaného voľnomyšlienkarstva odporujúceho zámeru Stvoriteľa i poslaniu a záujmom národa.

rozchod s Maďarmi a vznik nového štátneho zväzku s Čechmi podporil a deklaroval už v máji 1918 na schôdzi Slovenskej národnej strany v Turčianskom Svätom Martine. Dňa 30. októbra 1918 sa zaradil k najvýznamnejším signatárom Deklarácie slovenského národa. Jej cieľom bolo odlúčenie sa od Maďarska a vytvorenie spoločného štátu s bratským českým národom. Keď však v dôsledku ideovej nejednotnosti, slabosti i oportunistizmu slovenskej politickej reprezentácie, centralisti a zástancovia čechoslovakizmu zakotvili v novej ústave unitárne štátoprávne usporiadanie, Hlinka ako prvý slovenský politik vytriezvel z poprevratového nadšenia a ilúzií o česko – slovenskej rovnoprávnosti a zahájil boj Slovenskej ľudovej strany o politickú, hospodársku i kultúrnu autonómiu Slovenska. Proti ideológom čechoslovakizmu a centralistom, ktorí Clevelandskú a Pittsburskú dohodu nepovažovali za záväznú a Martinickú deklaráciu buď interpretovali v unitaristickom zmysle, alebo popierali jej štátoprávny význam, Slovenská ľudová strana vedená Hlinkom musela opäť, tak ako predtým štúrovci, obhajovať existenciu osobitého slovenského národa, jeho právo na sebaurčenie a autonómiu správu svojho územia. V tomto politickom boji vedenom proti centralistickým stranám a komunistom Hlinkova slovenská ľudová strana dokázala postupne zjednotiť väčšinu národa programom uskutočnenia autonómie Slovenska na kresťanských, národných a sociálnych princípoch. Významným krokom k dosiahnutiu tejto jednoty bolo prekonávanie tradičných konfesijných rozporov.

Opäť, tak ako v predchádzajúcich etapách národného zápasu, významným podnetom k politickému zjednoteniu slovenských evanjelikov i katolíkov, bola obrana čistoty nášho spisovného jazyka, osobitosti slovenského národa i autority Matice slovenskej v ochrane a rozvoji našej národnej a kultúrnej identity. Úsilie českého profesora a historika Václava Chaloupeckého interpretovať slovenské dejiny v duchu ideológie jednotného čechoslovenského národa a snahy jazykovedcov Václava Vážneho a Miloša Weingarta priblížiť pod záštitou Matice slovenský jazyk češtine, vyvolali nesúhlas v Matici i v našej kultúrnej verejnosti. Proti zavádzaniu čechizmov ozvali sa politické protesty Hlinkovej slovenskej ľudovej strany i Slovenskej národnej strany, ktorá podobne ako ľudáci presadzovala autonómiu Slovenska. Centralistické kruhy obvinili Maticu z politizovania, snažili sa spochybniť jej nadstraníckosť, hrozili jej odňatím beztak malej finančnej podpory, tvrdili, že sa v nej uskutočnil ľudácky prevrat a vyzývali ju k zodpovednosti k celému národu. Túto netaktnú zaslepenú čechoslovakistickú propagandu jednoznačne a spoločne odmietli ľudáci v Slováku a národnári v Národných novinách. Martin Rázus kládol otázku: „Keď je reč o tom, aby sa Matica zodpovedala celému národu – azda čechoslovenskému? Matica nie je čechoslovenská. Matica je slovenská a len tak má svoj zmysel.“ Súčasne Rázus preníkol k podstate problému, keď vyhlásil: „...pán Václav Vážny bol

ANNA MAGDOLENOVÁ

Andrej Hlinka v národnoemancipačnom hnutí Slovákov

vých európskych poznatkov idealistickej Herderovej a Heglovej humanistickej filozofie a jeho vytýčenie programu rozvoja národného, spoločenského, kultúrneho i politického života bolo ešte živé v pamäti národa a stalo sa záväzným i pre mladého Hlinku.

V konfrontácii s násilnou maďarizáciou a jej integračnou koncepciou asimilácie Slovákov i ostaných nemaďarských národov v Uhorsku, Hlinka podobne ako Štúr chápal zmysel dejín ako proces národného sebauvedomovania, ideového a kultúrneho sebavyjadrenia, politického i sociálneho oslobodenia a národného zrovnoprávnenia završeného vlastnou samosprávou. Vrcholom národnoemancipačných snáh bola práve požiadavka zrovnoprávnenia a vlastnej územnej samosprávy krajov nazvaných v memorandových rokoch slovenským „Okolím“, ktorej úspešným pokračovaním sa stal v medzivojnovom období Hlinkov politický boj za autonómiu Slovenska.

Na prelome storočia však v politike vládnych strán nebolo miesto pre toleranciu voči záujmom nemaďarských národov Uhorska a istú podporu im sľubovala jedine opozičná Zichyho uhorská ľudová strana, ktorá sa v 13. bode svojho programu zaviazala podporovať dodržiavanie národnostného zákona z r. 1868. Táto strana chcela súčasne byť protiváhou liberálov tým, že presadzovala v politike uplatňovanie kresťanských a sociálnych princípov, ktoré boli aj tradičnou súčasťou slovenských národných snažení. Preto Hlinka, v súlade s vlastným ideovým zameraním i s výzvou martinského národného centra začal podporovať Zichyho ľudovú stranu. V sérii článkov nazvaných „Naše krivdy“, odsudzuje v Národných novinách sociálnu a národnostnú politiku uhorskej vlády a spoločne so spisovateľom Antonom Bielkom začína v národnom, kresťanskom a sociálnom duchu vydávať a redigovať Ľudové noviny. Ich prostredníctvom sa usiluje získať pre ideu

po sa mu stala základom slovenskej politiky. Jej cieľom bolo posilnenie kresťanskej a kultúrnej identity slovenského národa, uplatnenie jeho sebaurčovacieho práva na ceste k samobytnosti a sociálne spravodlivé zabezpečenie chlebovej otázky. Dejiny chápal ako tvorivý proces Boží, v ktorom vznikajú národy, dotvárajú si politickú a ekonomickú organizačnú štruktúru, kultúru a duchovnosť tak, aby mohli existovať ako samostatné subjekty a realizovať svoje potenciálne schopnosti v prospech seba i celého spoločenstva národov. V ňom považoval národné organizmy za živé subjekty podobné inteligentným bytostiam. Vytváranie viacnárodných spoločenstiev, rozvoj vzájomných vzťahov a spolupráce medzi národmi na princípe rovnoprávnosti považoval za prirodzený historický proces, pričom vychádzal z analógie vzťahu ľudských jedincov k spoločnosti. Tak, ako každý vyvinutý jedinec je popri individuálnej osobnosti aj spoločenským tvorom, v Hlinkovom poňatí sú aj národy odkázané na spoluprácu, pričom ich identické osobitosti sú vzájomným prínosom spoločenstva, ktoré vytvárajú.

Hlinka chápal dejiny prirodzeným spôsobom ako evolučný proces, v ktorom národy a ich predstavitelia sa majú podieľať na Božom stvoriteľskom diele tak, aby ľudstvo smerovalo k harmonickej jednote pri rešpektovaní a zachovaní svojrázu a rozmanitosti kultúrnych individualít rás a národov. Pojem národa bol pre neho posvätným, pretože z kresťanského hľadiska videl v jeho existencii zámer Boží, kým štát považoval za ľudské dielo vytvorené v záujme prežitia národa a organizácie jeho spoločenstva. Preto politické a mocenské snahy rozleptávať národnú identitu a asimilovať slovenský národ považoval za spreneverenie sa Božiemu príkazu, ktorý znie „nezabiješ“. Integračné ideológie hungarizmu, čechoslovakizmu a Kominternou riadeného proletárskeho internacionizmu Hlinka ako fikcie umelo vykonštruované v rozpore

V tomto zmysle, politickým zápasom o uznanie osobitosti slovenského národa, jeho zrovnoprávnenie v Uhorsku a neskôr po prevrate aj v Československej republike, Hlinka nadviazal priamo na národné hnutie druhej polovice 19. storočia, na memorandové požiadavky formulované Štefanom Markom Daxnerom v pamätných memorandových rokoch. Analógia medzi požiadavkami samosprávy slovenského Okolia z roku 1861 v Uhorsku a autonómiou Slovenska v rámci Československej republiky je natoľko zjavná, že o ideovej kontinuite autonomistického hnutia s obrodeneckými snahami sotva možno pochybovať. Naopak, Hlinkova politická aktivita predstavuje významnú časť práve toho ohnivka reťaze, ktoré spája naše preprevratové i poprevratové národné snaženia.

Andrej Hlinka sa zapísal v pamäti nášho národa ako priamy pokračovateľ národnoemancipačných snáh nášho národného obrodenia. Celá jeho politika smerovala k naplneniu základného, prirodzeného a ako sám vyznával, slovenskému národu samým Bohom daného, sebaurčovacieho práva. Pre jeho obhajobu sa dostal do sporu a bol suspendovaný spišským biskupom A. Prvým, u ktorého prevládol maďarský šovinizmus nad dušpastierskym poslaním. Bol uväznený v roku 1907 maďarskou štátnou mocou v Segedíne a potom opäť po prevrate v roku 1919 prislúhuvačmi politiky pražského centralizmu na Mírove. Z českého väzenia bol prepustený ako novozvolený poslanec rozhodnutý bojovať za autonómiu na základe Pittsburskej dohody až vtedy, keď nová centralistická ústava bola už odhlasovaná za asistencie oportunistických slovenských politikov Vavra Šrobára, Ivana Déryera, Milana Hodžu, Ivana Markoviča a iných.

Hlinka si uvedomoval, že krutý maďarizačný nápor, pod ktorým hrozilo Slovákom postupné odumieranie mohol byť prerušený len v spojení s Čechmi. Preto, ako jeden z prvých slovenských politikov,

si toho vedomý čo robí ... Zbližovať slovenčinu k češtine najmä vtedy, keď sa táto posledná zo svojich zásad nepohne, je politická lingvistiká, lebo má cieľ politický a nie čisto lingvisticko – vedecký. Tu sa teda vniesla do Matice politika a je veľmi nemiestne, najmä od Slovákov, deklarovať poctivú obranu slovenčiny za politikum....“

V obrane osobitosti a svojbytnosti slovenského národa proti zástancom fikcie čechoslovakizmu zastávali Hlinka i Rázus rovnaké stanovisko. K dosiahnutiu jednotného postupu na slovenskej politickej scéne museli však ešte prekonať jej konfesionálne členenie tak, ako sa o to už raz pokúsili evanjelickí i katolícki predstavitelia národných snažení na zhromaždení spolku Tatrína roku 1847 na katolíckej fari v Čachticiach, keď sa manifestačne vyslovili, že spoločne prijímajú nový spisovný jazyk a budú vo veciach kultúrnych i národných pracovať ruka v ruke. Repríza tohto zjednotenia z doby národného obrodzenia sa uskutočnila na slávnostnom 20 tisícovom zhromaždení 16. októbra 1932 vo Zvolene. Za ľudákov Andrej Hlinka i Dr. Jozef Tiso a za národniarov Martin Rázus spolu s Dr. Milošom Vančom sa vo svojich prejavoch prihlásili k línii národného obrodzenia a zjednotili sa v politickom programe uskutočnenia autonómie Slovenska na základe Pittsburskej dohody, podľa zásady sebaurčovania národov uznanej celým vzdelaným a demokratickým svetom. Prijatý manifest obsahoval vyhlásenie, že národ československý neexistuje a požiadavky ku ktorým patrilo i uskutočnenie samosprávy Slovenska, včlenenie Pittsburskej dohody do ústavy republiky, rešpektovanie ústavného rečového zákona tak, aby slovenčina bola na Slovensku povinne používaná, aby slovenské úrady a slovenské školy obsadzovali len Slovákmi a ďalšie opatrenia na odstránenie ekonomickej a sociálnej diskriminácie Slovenska.

Vzhľadom na slovenské konfesionálne pomery manifest obsahoval vyhlásenie: „Žiadame rešpektovať naše kresťanské tradície. Ohradzujeme sa proti tomu, aby nám boli natískané rozličné náuky a teórie, s ktorými národ slovenský nemá absolútne nič spoločného. ...Náboženské hádky a debaty vyradíme zo slovenskej politiky a jej časopisectva. Sme za náboženskú znášanlivosť a za paralelný rozvoj cirkví, keďže ich hodnoty sú hodnotami národa a konajú vzácnu službu pre našu národnú i štátnu budúcnosť.“

Už nasledujúci rok, v auguste 1933 na Pribinových oslavách v Nitre, stotisícové zhromaždenie občanov z celého Slovenska presvedčivo ukázalo, že väčšina národa podporuje autonomistický program Hlinku a Rázusa. I keď vládne kruhy s tým nepočítali, mohutné zástupy ľudu z celého Slovenska sa s dožadovali Hlinkovho vystúpenia. Utíšenie nastalo až keď ho akademická mládež vyniesla na tribúnu. Po oslovení „Národe môj“ Hlinka za nadšených ovácií vyhlásil: „Slovenský národ je tu 1100 rokov a prisaháme, že tu budeme ako verní synovia samostatného slovenského národa neochvejne stáť na podklade pribinovskom .... a budeme bojovať za naše kresťanské

a národné práva a autonómiu Slovenska.“ Za veľkého slávyvolania prečítal Hlinka aj Nitrianskú deklaráciu zvrchovanosti, ktorú zúčastnený zástup po odstavcoch slávnostne a s nadšením prijal. Obsah tohto historického dokumentu v Hlinkovom podaní znel: „My, národ slovenský, hrdý na svoju 1100-ročnú národnú a kresťanskú minulosť, Božou Prozreteľnosťou dnes znovu oslobodení a do republiky Česko-slovenskej včlenení ... vyhlasujeme, že v štáte tomto chceme vidieť svoju budúcnosť nielen ako národ svojprávny a nielen ako národ rovnoprávny s národom českým, ale aj ako národ samobytný, samostatný, ktorý sám chce spravovať svoje veci a sám chce riadiť osud svoj. Chceme byť národom suverénnym!“ Pre vládne kruhy však bolo toto Hlinkovo vystúpenie iba podnetom k zostreňiu represívnych opatrení voči autonomistickému hnutiu.

Napriek tomu že Hlinka z parlamentnej tribúny často prizvukoval, že zrovnoprávnenie vzťahov Čechov a Slovákov na základe autonómie Slovenska je v záujme posilnenia republiky, T.G. Masaryk a E. Beneš sa nedokázali zriecť svojej skostnatej fikcie jednotného československého národa ani vtedy, keď československú štátnosť už ohrozovala expanzia nacistického Nemecka. Centralistická politická reprezentácia nikdy nedokázala pochopiť, že radikálny boj o naplnenie slovenskej samobytnosti vedený Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou ako priame pokračovanie línie národného obrodzenia predstavuje nezvratný proces civilizačného dotvárania štruktúry nášho národného organizmu.

Súčasnou pod Hlinkovým vplyvom a vedením v boji s pražským centralizmom a komunizmom vyrástla nová generácia slovenských politikov na čele s Dr. Jozefom Tisom a Karolom Sidorom, schopných presadiť 6. októbra 1938 legálne vyhlásenie autonómie Slovenska a prevziať zodpovednosť za osud národa v nastávajúcich pohutých časoch.

Andrej Hlinka sa naposledy rozlúčil so svojim národom pred stotisícovým zástupom z celého Slovenska na manifestácii za uplatnenie Pittsburskej dohody v Bratislave, 5. júna 1938. Svoju rozlúčku uverejnil ešte v Slováku: „Národe, videl som Tvoju silu, Tvoju veľkosť. Teba už nič nemôže premôcť. Tvoje spasenie sa blíži, a keď ja odídem, ži si si šťastne vo viere a verný sebe.“ Tieto slová adresované nám všetkým svedčia o tom, že odchádzal zo sveta spokojný, vo viere, že jeho životné snaženie sa priblížilo k naplneniu. Zomrel 16. augusta 1938 v Ružomberku, dva mesiace pred zákonodarným zavŕšením slovenskej svojbytnosti, ktorej svojim životom a prácou vyšliapal cestu.

V politickom boji HSLS prešiel náš národ pod Hlinkovým vedením záverečnou etapou svojho civilizačného i politického dotvárania. Dá sa predpokladať, že Andrej Hlinka, ako kriesiteľ našej národnej idey a zástanca sebaurčovacieho práva by aj v súčasnosti zastával plné a rovnoprávne uplatnenie Slovenskej republiky ako samostatného subjektu medzinárodného práva v rodine suverénnych národných štátov zjednocujúcej sa Európy.

Lubomír Purdeš

Živé v dreve a kameni

V dvoch vysokých miestnostiach ateliéru sochára Lubomíra Purdeša dopadá jasné snečné svetlo na obrovské kompozície. Tak sa dá zmyslami ešte lepšie zachytiť podoba trojrozmernej sily dreva či kameňa. Drevo i kameň tu prekračujú pomyselnú ohradu mlkvej krajiny. Očarujúce a priehľadné je naraz to, čo sa spočiatku javilo chladné a hutné.

Lubomír Purdeš sa narodil 27. 5. 1965 v Prešove. V rokoch 1987 - 93 študoval na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave na oddelení sochárstva u profesora Juraja Meliša.

Absolvoval študijný pobyt na Kráľovskej akadémii krásnych umení v Gente (Belgicko). Od roku 1995 pôsobí ako pedagóg na Katedre výtvarnej výchovy a umenia FHPV PU v Prešove. Svoje sochárske diela vystavoval na kolektívnych výstavách vo Francúzsku - Paríži, v Belgicku, Nemecku, v Slovinsku - Murská Sobota. V 90.-tych rokoch sa zúčastnil na sympóziách v Nemecku, Chorvátsku, v Čechách. Na Slovensku sme jeho práce mohli zhládnuť na kolektívnych výstavách v Prešove, Košiciach, Kremnici, Nových Zámkoch, v Bratislave, Senici, Bardejove, v Strážkach, v Trenčíne, Liptovskom Mikuláši, v Medzilaborciach.

Individuálne vystavoval v Humennom (Sochy a kresby - 1990), v Šarišskej galérii v Prešove (Deň a noc - 1994), v MVL v Košiciach (Trojjednosť - 1999), v Kaplnke sv. Jána v Bratislave (Trojjednosť - 1999) a v Tatranskej galérii v Poprade (Miocén-2006).

INGRID LUKÁČOVÁ: - Človek pri práci čerpá okrem vlastných skúseností aj z poznatkov, ktoré získal vďaka škole. V rokoch 1987 - 93 ste študovali na vysokej škole sochárstvo. Vtedy sa mierne uvoľnil tlak socialistickej ideológie. Isto došlo k zmene umeleckej i duchovnej orientácie Vysoké školy výtvarných umení v Bratislave...

LUBOMÍR PURDEŠ: - Keď to hodnotím spätne, myslím si, že som vystihol to najlepšie obdobie. Moje šesťročné štúdium bolo rozdelené na dve obdobia - 3 roky predrevolučné a 3 roky porevolučné. Mal som možnosť porovnávať a mnohé veci som zažil na vlastnej koži. Prvé obdobie bolo v znamení sochárskej prípravky, kde sme museli zvládnuť portrét, figúru, reliéf... Dennodenne sme boli namočení v hline.

Zo strany pedagógov mi chýbala diskusia, všetci boli veľmi autoritatívni. Aj napriek tomu som bol rád, že som sa mohol toľký čas venovať portrétu a figúre. Ideológia socialistickeho realizmu bola v

korektúrach latentná, ale znesiteľná. Horšie to mali študenti vyšších ročníkov, ktorí si museli vyberať témy poplatné vtedajšiemu režimu. V treťom ročníku, teda v poslednom roku pred revolúciou, som to mal ťažšie. Naivne som vystavoval svoje plastiky na prieskume, ktoré som vytváral po večeroch na internáte popri prácach oficiálne zadaných. Zrejme moja iniciatíva a nadproduktivita mimo predstáv socialistickeho realizmu bola potrestaná zlou známkou a výstrahou. Až potom som pochopil, že tie veci navyše som nemal vôbec vystavovať. Našťastie prišla revolúcia a ja som sa na škole udržal. Revolučné obdobie bolo uvoľnením a prinieslo mi pocit radosti, že som mohol byť v centre tohto diania. Stal som sa jedným z iniciátorov vyhľadávania pedagógov v rámci sochy. Nikdy nezaбудnem na prvé stretnutia v ateliéroch známych bratislavských sochárov - Jankoviča, Meliša, Rudavského, Čuteka, Havrilu, Trizuljaka. Po nástupe novej garnitúry pedagógov som sa rozhodol študovať v ateliéri Juraja Meliša. To, čo mi v prvej polovici štúdia chýbalo, mi profesor Meliš vynahradil svojou otvorenosťou, výrečnosťou a úprimnosťou. Stále nás zásoboval novými a novými katalógmi a knihami zo svetového, ale aj z domáceho umenia. Vedel nás vyprovokovať k veľkým pracovným výkonom. V jeho ateliéri bola vynikajúca pracovná atmosféra a veľa veselosti. Dokonca sme v rámci ateliéru založili hudobno-recesnú skupinu, ktorá vytvárala dobrú atmosféru na mnohých celoškolských podujatiach. V piatom ročníku som bol vďaka výmennému programu študentov Tempus na jednosemestrálnom štúdiu na Kráľovskej akadémii krásnych umení v belgickom Gente. Bola to pre mňa obrovská skúsenosť.

INGRID LUKÁČOVÁ: - Málo sochárov použije pri tvorbe aj tie časti pracovného materiálu, ktoré po vyrezaní odpadli. Ste umelec, ktorý sa zamýšľa nad jedinečnosťou hmoty a priestoru. Zhmotnenú podstatu využívate celú, čím vami vytvorené dielo vysiela signál potreby všetkého, čo je nám tu, na zemi, dané. Svedčia o tom najmä drevené sochy Trojjednosť I., (1996 - 97), Trojjednosť II., (1997 - 98), Trojjednosť III., (1998 - 99), Trojjednosť IV., (2000 - 01). Akoby ste si pojem „trojrozmernosť“ transformovali na „trojjednosť“.

LUBOMÍR PURDEŠ: - Možno som si príliš zobral k srdcu slová môjho profesora J.

Madona s dieťaťom II

Trojjednosť

TEODOR KRIŽKA

ZÁZNAMNÍK

Za Williamom Schifferom († 7. 8. 2007)

Telefonoval skromne na redakčné číslo, vraj na môj portrét nabral odvahu. A jeho hlas znel úprimne a čisto, aj keď som býval mimo dosahu.

Zo záznamníka prehováral milo a kamarátsky, verný sluha múz: „Maestro Teodor! Tak zodvihni! Tu Willo! Ak budeš u seba, hneď zavolať mi skús.“

Neozval som sa. No môj portrét visí odliaty z bronzu doma na stene. Tvár, ktorej jeho prsty vtisli rysy, do diaľky hľadá ticho, zasnene.

Kam pozerá ten, komu jeho dlane majstrovsky vtisli večnú podobu? Do neba hľadá, kam sa nečakane odobral sluha múz, nie do hrobu.

Darmo sa, bratku, nechápavo tváriš. Odišiel, aj keď dotyk zostáva. O čosi viacej osamieva Paríž, o čosi väčšmi osirieva Trnava.

Ostali iba naše nemé tváre vpísané jeho rukou do sadry, bronzové tváre v nehynúcom tvare priateľstva, čo nám viac už nepatrí.

Volávam mu tak úprimne, tak čisto na mobil, aký nekúpi si nik. No asi nemám správne telefónne číslo, keď sa mi ozve hluchý záznamník.

Meliša. Často nás nabádal, aby sme nečakali na ušľachtilé materiály, ale aby sme sa naučili robiť zo všetkého, čo nám príde pod ruky. „Plebejský materiál“- veci a predmety dennej potreby. Sochár v podstate stále pracuje s odpadom, je s ním spätá celá jeho práca. Všetko, čo odoberá z kameňa alebo z dreva, sa pod jeho dlátom odrazu stáva odpadom. Moja koncepcia išla ešte ďalej, pretože už ako študent som si uvedomoval zaujímavosť a jedinečnosť tvarov, ktoré mi odpadli pri rezaní motorovou pilou. Mnohokrát boli tie tvary zaujímavejšie než tvar sochy, ktorý som sa snažil vylúpnuť z hmoty dreva alebo kameňa. Tento problém spojenia a zrovnocnenia produktu a odpadu vo mne dlho rezonoval a vyriešil som ho až v cykle Trojjedinosť. Stručne a jednoducho by sa dalo povedať, že jedným rezom vytváram dve formy súčasne. Hmota sa rozdelí, obe časti odpadnú, obe sú rovnocenné sochy. Chce to ale premyslenú koncepciu. V súčasnosti pracujem na novom cykle Vše-jedinosť.

INGRID LUKÁČOVÁ: - Čím vás naplňa táto tvrdá fyzická a na čas náročná práca?

LUBOMÍR PURDEŠ: - Nikdy by som neľutoval prácu na sochárstve alebo na akomkoľvek projekte, aj keby bola neviem ako náročná na čas a fyzickú prácu. Dôležité je pre mňa presvedčenie, že robím zmysluplnú vec. Problém je len v tom, že vám to nikto nepovie. Sochár sa s tým musí vyrovať sám, no predovšetkým to musí cítiť v srdci a práca ho musí hnať dopredu, musí sa z nej tešiť, inak to nemá zmysel. Práca vo veľkých rozmeroch a s tvrdým materiálom vás celého pohltí. A to je práve ono, keď sa môžete zaprieť celou silou a vstúpiť do vysnívaných myšlienok a tvarov. Ak rozumiete materiálu a máte dobré nástroje, je to potom o radosť z tvorby. Monumentálny rozmer je pre mňa ľahšie uchopiteľný a niekedy aj rýchlejšie realizovateľný než pri malých rozmeroch, ale záleží aj od celkovej koncepcie, detailného spracovania a povrchovej úpravy.

INGRID LUKÁČOVÁ: - Nadobúdam dojem, že vediete magický dialóg s materiálmi. Je dobré najprv niečo pochopiť, aby sme to potom vedeli správne uchopiť?

LUBOMÍR PURDEŠ: - Určite je veľmi dôležité rozumieť tomu, s čím robíte. U sochára je to kameň, drevo, kov. Ak viete, akou cestou museli prejsť, kým vznikli, poznáte ich históriu, ich vlastnosti a prístupujete k tomu s pokorou a úctou, máte vo veľkej miere vyhrané. Vždy som obdivoval akúkoľvek remeselnú zručnosť. Na jednom kamenno-sochárskom sympóziu, ktoré sa konalo v kameňolome, som sa od obyčajných kamenárov naučil o kameni viac, ako na škole. Kamenári už z diaľky spoznali jeho vlastnosti podľa farby, vône a zvuku. Dokázali jedným úderom otvoriť veľký blok kameňa ako knihu. Poznám výtvarníkov, ktorí si dávajú veci vyrobiť a iba ich kompletizujú. Dôležitá je pre mňa úprimnosť, pravdivosť a znalosť uchopenia problému.

INGRID LUKÁČOVÁ: - Prázdno, ktoré je vyplnené tvarmi sústredných kruhov alebo nad seba radených kubusov pripomína niečo, čo je prítomné vo všetkom okolo nás. Vďaka vášmu pochopeniu a uchopeniu neživej hmoty si ju naraz všimneme a uvedomíme cez jej materiálnu stránku i svoju vlastnú duchovnú hodnotu...

LUBOMÍR PURDEŠ: - Mnohí umelci si uvedomovali obrovskú silu prázdna a bolo to pre nich „aktívne prázdno“. Znám americký sochár Robert Barry povedal: „Prázdno, nič, sa mi zdá najsilnejšia vec na svete.“ Striedaním prázdnych a plných objemov sa sochári najviac priblížili k priestoru, ktorý aj nás neustále obklopuje v mikrosвете alebo makrosвете. Otvorený priestor alebo diera v kameni, v dreve, spája jednu stranu s druhou a robí sochu viac trojdimenzionálnou. Môže mať taktiež veľa tvarových významov ako pevná hmota. Radikálni boli v tomto smere konštruktivistí Naum Gabo a Antoin Pevsner, keď vyhlásili, že: „Statická a kompaktná sochárstva je tisícročný omyl zdedený od Egypťanov.“ Bol to v sochárstve obrovský posun, ktorý smeroval k objektu, dokázal hmotu vymrštiť a rozvinuť do priestoru. Nerobím nič iné, len svojším spôsobom nadväzujem na overené hodnoty. Ak na

vás pôsobia moje sochy tajomne a vnímajte ich vnútornú silu, teší ma to. No umenie by nemalo byť iba o tajomných a ťažkých ideách, ale aj o radosť, ktorá človeka oslobodí a aspoň na chvíľu ho urobí šťastným.

INGRID LUKÁČOVÁ: - Pri tvorbe sa inšpirujete aj náboženskou tematikou. Realizovali ste Krížovú cestu do vranovského kostola sv. Františka z Assisi a taktiež pre kostol v Dlhom Klčove. Tu sa nachádza aj veľký reliéf patrocínia Sv. Trojice. Duchovným zdrojom inšpirácie a rozjímania boli pre vás myšlienky Josemaríju Escrivá.

Veriť v Boha patrí k najzákladnejším ľudským potrebám. Od naplnenia tejto potreby sa odvíja predpoklad skutočnej osobnej mravnosti, dobra a lásky, čo znamená nezameniteľný prínos pri úspešnom formovaní kultúrnej ľudskej spoločnosti. Vieme, ako macošsky sa mnohí predstavitelia EÚ stavajú k tejto základnej požiadavke. Publikujeme

LUBOMÍR PURDEŠ: - Ako spomínate, boli to slová blahoslaveného Josemaríju Escrivá, zakladateľa Opus Dei, ktorý povedal: „Križová cesta by nemala byť smutná, aj keď koreň kresťanskej radosti má podobu križa. Kristovo utrpenie je cesta bolesti, súčasne však i nádeje a istého víťazstva.“ Vcítil som sa i do viet: „Uváž, že Boh chce tvoju radosť. Keď v rámci svojich možností robíš to najlepšie, budeš šťastný, veľmi, veľmi šťastný, aj keď ti nikdy nebude chýbať križ. Ale vtedy už nebudeš vnímať križ ako popravisko, ale ako panovnícky trón Ježiša Krista.“ Nachádzam

vdaka zámeru vytvoriť nové umelecké dielo aj cenné duchovné hodnoty.

INGRID LUKÁČOVÁ: - Aký postup ste použili napr. na reliéfnej plastike Sv. Trojice a Krížovej ceste?

LUBOMÍR PURDEŠ: - Pred realizáciou mojej práce si najprv pozriem, preštudujem a precítim priestor, pre ktorý je práca určená. Rozmýšľam nad materiálom, aký použijem. Potom sa aj na základe pochopenia iných súvislostí rozhodnem zrealizovať svoje nápady.

Keďže celá kresťanská teológia je na-

plnená najmä Trojjedinosťou, zväzil som toto tajomstvo a spojil ho so životom človeka i nádhrou prírody. V spomínaných dielach sa mi žiadalo využiť techniku taille directe alebo alla prima. Teda bez predchádzajúcich škiec a kresieb som robil kompozíciu priamo do hliny, objavoval tvary vznikajúceho reliéfu bezprostredne na hlinenej ploche. Práca sa mi darila tak, akoby som mal pripravené kresbové predlohy, čo ma umocňovalo vo zvláštnom pociťu až bázne k Bohu, že moje ruky sú vedené a ja som len nástrojom oveľa síkovejšieho Tvorcu a Majstra.

preto petičný hárok, na ktorom sa môžu občania Slovenskej republiky vyjadriť k naliehavej potrebe obsahovo formulovať budúcu Zmluvu Európskej únie tak, aby neopomínala, že základy jej kultúry tvorí kresťanstvo. Vyplnenú petíciu posielajte na adresu:

Pavel Šeliga, P. O. Box23, 830 03 Bratislava 33

Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane!

Európa (Slovensko) pre Krista

Petícia občanov o Európskej zmluve

My občania Slovenskej republiky si v súvislosti s úvahami o Zmluve Európskej únie želáme, aby sa Európa hrdoprihlásila ku svojim kresťanským koreňom, z ktorých vyrástli hodnoty demokracie, ľudskej dôstojnosti a ľudských práv. Je veľmi dôležité, aký obsah sa do týchto dokumentov vloží a želáme si, aby hodnoty, na ktorých stojí ľudská dôstojnosť, boli chránené, predovšetkým náboženská sloboda vo všetkých jej dimenziách a inštitucionálne práva cirkvi. Nie je možné odhliadnuť od nepopierateľného kresťanského odkazu tohto kontinentu, ktorý zásadne prispel k vytvoreniu Európy národov a Európy ľudí, a preto apelujeme na politikov, aby presadzovali v orgánoch Európskej únie taký text Zmluvy, ktorý sa bude odvolávať na Boha a kresťanské korene.

P. č.	Meno a Priezvisko	Adresa, ulica	Mesto	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				
16.				
17.				
18.				
19.				
20.				
21.				
22.				
23.				
24.				
25.				

Petičný výbor: Prof. František Vnuk, Ing. Július Binder, Dr.h.c., Peter Šťastný, Pavel Šeliga, Juraj Kardoš, Mgr. Bystrík Bugan, Ľubomír Bošanský, P. Vlasta Kubányová, Slávka Víglaská, Patrícia Karasová – **Osoba určená na styk s orgánmi verejnej správy:** Pavel Šeliga, L. Sáru 4, 841 04 Bratislava – **Petičné hárký posielajte na adresu:** Pavel Šeliga, P. O. Box23, 830 03 Bratislava 33

V deň svojho súženia ja volám k Tebe,
lebo ty ma vyslyšíš,
všetky národy, ktoré si stvoril,
prídu k Tebe...

Žalm 86

Moji židovskí priatelia, moje sestry
a moji bratia!

V posledných rokoch sa zmietať
v hlbokej traume. Spôsobujú mi ju niekto-
rých články, prejavy, knihy o ťažkom,
zložitom vojnovom období. Presvedčená
o pravde, ktorú som dokázala i vlastným
životom, rozhodla som sa napísať tento
otvorený list. Lebo milovať znamená
deliť sa, počúvať nešťastných, potešo-
vať druhých, keď v duši plačú a nako-
niec byť pripravený neopustiť ich v po-
slednej chvíli.

Nikdy som neolutovala moje mladé
roky, hoci ich poznačili okrem iného i
transporty. Tri ťažké roky a ďalšie aj s ich
následkami nás spojili, mňa i tých, pri ktorých
záchrane som bola. Po päťdesiatich
rokoch práve oni boli prví, ktorí ma tak
nádhorne oslovili: „Si moja druhá mama...
si naša druhá stará mama... si moja sestra“.
Ba i úplne neznámi ľudia na letisku mi tisi-
li ruky a so slzami mi podávali kvet alebo
malú knižičku Žalmov so slovami: „Moji
záchrancovia už nežijú – prijmite“.

Bol to úžasný príchod do Svätej zeme.
Kráľovnú zo Sáby kedysi prijali s vojens-
kými poctami, nás prijali srdcom. My,
„prišelci“ z Európy, sme sa objímali
s ľuďmi, ktorých sme nikdy nevideli.

Generácia svedkov tých čias pomaly
vymiera. Preto hovorme, kým môžeme.

V tých smutných pamätných rokoch
som mala 16 – 19 rokov. Iste som neraz
donesla domov zo školy kus veselých re-
čí, vedela som „zahrať“ dobrú náladu,
i keď som na ulici videla nákladné autá
a nakladať do nich deti s bábikami. Ale
keď toho bolo veľa, i ja som bývala zlá
„herečka“. Dnes o tomto období hovoria
mnohí ľudia. Počujeme, vraj slovenský
národ bol a je antisemitský, klérofašistick-
ký, že katolícka cirkevná hierarchia koris-
tila zo židovských majetkov. Vraj židov-
ské rodiny sa so slovenskými nestýkali pre
nedostatok ich kultúrnosti.

Žiadne dôvody na takéto obvinenia
som v našej rodine ani v našom širokom
okolí priateľov, ktorých som mali veľa,
nesporovala, hoci nechýbali medzi nimi
ani židovské rodiny, židovskí priatelia.
Z mnohých, s ktorými sme sa stýkali, sa
stali naši duchovní príbuzní.

Napriek obvineniam voči môjmu
národu a voči mnohým živým i mŕtvym,
ktorí riskovali život celej rodiny, nepo-
ciťujem voči tým, ktorí opluli moju
vlasť, môj národ, ba i mňa, ani najmen-
šiu odrobinku hnevu. Ten pocit som ni-
kdy nepoznala. Veď je dosť tých, ktorí
našu obeť zaplatili takou láskou, že pri
spomienkach na nich nikdy ja, ani moji
potomkovia nemôžu zabudnúť. O týchto
chcem rozprávať: - o národe múdrom,
zbožnom a dobrom.

Pochádzam z mesta, ktoré má veľa
kostolov. Voláme ho hrdo slovenským Rí-
mom. Keď si naši rodičia dali postaviť
dom na dolnom Spiegelsaale, my s bratom
sme mali tri a päť rokov. Všetky brány
na domoch sa zamykali. Ako žije ulica, po-
zorovali sme iba cez železný plot. Susedia
z jednej strany mali troch chlapcov. Ja
dievča som bola sama. Jedného dňa u nás
zazvonila mladá sympatická pani. Kúpili
dom križom od nás a majú malé dievčať-
ko, či by moja matka súhlasila, aby sme sa
spolu hrávali. Dievčaťko bolo veľmi pek-
né, malo čierne vlásky a na líci čierne zna-
mienko.

Z ľavej strany sme mali tretích suse-
dov Váľkovcov. Ich chlapček – Mirko, bu-
dúci básnik a minister, bol od nás mladší
a bol jedináčik. Tak sme spolu chodievali
i po ulici. Niekedy sme mu dali povozit'
vojáky, lebo som videla, aké smutné je byť'
jedináčikom. Ja som síce mala brata, ale
stále som ho musela naháňať domov.
Chlapci sa hrávali na konci ulice, v lete
futbal, v zime hokej, a my, malá trojka,
sme ho vždy dovoľávali domov.

Moja malá priateľka pochádzala zo
židovskej rodiny. Keď som začala chodiť
do školy, do Uršulínskeho kláštora ako
všetky trnavské dievčatá, po roku prišla za
mnou i moja priateľka. Jej mamička hov-
riela ako ostatné židovské matky, že
v kláštore dostanú dievčatá dobrú výcho-
vu. Mávali sme ručné práce, sestričky učí-

li cudzie jazyky – nemčinu a francúzštinu,
chodievali sme k nim na klavír, na husle.
Tiež sme v kláštore hrávali divadlo a ob-
čas nás pozvalo s úspešnejšími hrami
i mestské divadlo. Ja som tam naposledy
hrala starého, vatou polepeného kráľa
v rozprávke Soľ nad zlato.

Cestou cez mesto domov, čo bol veľ-
ký kus cesty z Halenárskej ulice, počas ži-
dovských sviatkov alebo v sobotu som vi-
dela vychádzať zo synagógy ľudí. Mali
čierne klobúky. Myslela som si, že je to na
znak smútku, lebo boli vyhnaní z vlastnej
krajiny.

Celých päť rokov ľudovej školy sme
sedávali spolu s Babinou Ehlersovou –
Buntovou. Zastavovali sme sa v lekární
pod mestskou vežou u jej tety, ktorá nám
dávala bylinkové cukríky a drevené ška-
tuľky na masť. Už vtedy sme si hovorili,
že i my pôjdeme študovať za lekárníčky.

ANNA BANDŽÁKOVÁ-KUCHÁROVÁ

Požehnaný, kto stavia ľudom mosty

Nakupovať chodievala naša matka
do mesta k Weiszovcom. Dvakrát do
mesiacia. Kým ona diktovala, čo nám má
poslík doviezť, nám deťom na mramoro-
vý stolík doniesli každému zozadu z pe-
kárne často ešte teplý veľký krémeš.
Keď zasa Weiszovci boli blízko nás na
prechádzke, zastavovali sa u nás pose-
diť si v záhrade. Od Weiszovcov sme
dostávali počas židovskej Veľkej noci
i macesy. Ale tiež i od viacerých spriate-
lených židovských rodín.

K Trnave patrili a dodnes patria vy-
chýrené jarmoky. Bolo tam veľa podo-
mových židovských obchodníkov, českí
vykrikovali vtipné riekanky, boli tiež
verkle a flašiny. Boli aj kúzelníci a my
deti sme si kupovali turecký med a mač-
ku vo vreci. Jarmoky trvali tri dni, dva
– trikrát do roka.

Končilo sa detstvo a začínala sa mla-
dosť, na ktorú sme boli pripravení rozváž-
ne a disciplinovane. Naša generácia bola
skromná a nie každý, kto chcel a túžil štú-
dovať, sa na štúdium aj dostal. Obidvaja
s bratom sme začínali na Štátnom trnav-
skom gymnáziu. Otec bol zrazu preložený
do Bratislavy. Dva roky denne dochádzal,
ale i záhrada bola čoraz opustenejšia, a tak
sa rodičia rozhodli prestať hovovať. Dom
kúpil chýrny trnavský advokát JUDr. Do-
náth. Ešte pred Vianocami nás vyplatil
a povedal, že sťahovať sa budeme až v le-
te, lebo deti musia dokončiť školský rok.
Odvtedy chodievali často k nám. Otec si
veľmi vážil jeho gesto.

Bola to židovská rodina.

Keď sme s ťažkým srdcom opúšťali
Trnavu, brat pokračoval v Bratislave na
gymnázium na Grösslingovej, a ja u Uršulí-
nok na Hummelovej ulici. V Trnave mi
zostala babka a ja som k nej chodievala
často. S kamarátkami sme sa stretali ako
vždy najčastejšie na Dušičky na cintoríne
alebo na jarmokoch.

Prišli roky hrdoosti, zrodil sa Slove-
nský štát. My študenti sme nosili odznak
s trojvrším. Ale začalo sa čosi predtým ne-
predstaviteľné. Naši židovskí priatelia nás
začali opúšťať.

Donáthovci nám doniesli v koši na
bielizeň ovocie z našej záhrady niekoľ-
kokrát do roka. Pri jednej návšteve sme
im povedali: „Keď bude zle, rátajte s na-
mi“. To bolo pre nás samozrejme, veď
nám boli ako najbližší príbuzní. Pre veľ-
kú obľúbenosť na súde mal doktor Do-
náth výnimku, a tak odďaľoval príchod
do Bratislavy.

Bol ešte rok 1942. Vracala som sa
z Trnavy. Babička ma bola odprevadiť
na stanicu. Už boli časy veľmi tiesnivé. Ký-
vala som bábicke, vlak sa posúval do po-
hybu meter za metrom. Zrazu predto mnou
obraz: Za budovou stanice bolo veľké
priestranstvo a tam asi 100 – 200 dievčat
s ruksakmi, taškami, balíkmi. Niekto mi
silne kýva, obidve ruky má hore. Poznám
ju, moju malú kamarátku so zna-
mienkom. Chcela som vyskočiť, ale už sa
nedalo.

Celou cestou do Bratislavy som uva-
žovala, čo pre ňu môžem urobiť. Keď som

vkročila domov, hneď som porozprávala
túto príhodu a mamička, pohotová ako
vždy, mi povedala: „Prečo si sa v Cíferi
neobrútila späť? Nejaký železničiar by ti
ju bol dovedol a bola by si ju odprevadila
k babke. Potom by sme pre ňu prišli.“ Keď
som nevedela, či späť na Trnavu ide neja-
ký vlak. Čo ak tam bola so sesternicou ale-
bo s kamarátkou?

Na konci vojny som vyzerala každú
ženskú tvár so znamenkom, pýtajú sa:
Odišla do inej krajiny? Našli sa s rodičmi?

S miznutím kamarátov i Trnava strá-
cala čaro detských spomienok. Spomínam
si na snem ÚSKŠ v Prešove v Čiernom or-
le a v roku 1942 – 1943 v Nitre, kde ma
vyhľadal Mirko Válek a Babina Ehlerso-
vá. Tam odznel i prejav nášho slovenčá-
ra doktora Dieška k slovenskej mládeži:
„...národná výchova študujúcej mládeže
slovenskej je i zodpovedná. Každý národ-

Haselnusovej, o krátky čas prijali i ses-
tru Cily s manželom Dežkom z antikva-
riátu Steiner – Mistrík na Ventúrskej uli-
ci, kde boli ešte dvaja prenasledovaní.
Vatikán vyhlásil zrušenie klauzúry
v kláštorech pre mužov v prípadoch
ohrozenia života. Niektoré večery, keď
zatrúbila siréna, vzala som so sebou
i Lilku, Friciho manželku, aby sa mohla
porozprávať so svojou švagrinou. Ja som
vtedy vždy presedela pri spiacej Adke.
Rozmýšľala som o jej budúcnosti a mo-
dliila sa za nich všetkých.

Tie tri dlhé roky mali toľko zákrut,
toľko záhadných kladných situácií, že ne-
mohli byť ľudským dielom, my sme boli
iba nástrojmi.

Keď som jednu noc odprevádzala do-
vtedy pre mňa neznáme dievča Ester na
loď do prístavu, ktorou ho mal môj strýko
a pán Kráľ previezť do Bulharska a ná-

sledne do Turecka, nemala som ani poňa-
tia, kto organizuje utečencov. V duchu
som sa bála, aby sa nič neskomplikovalo.
Až keď som po rokoch videla film o pápe-
žovi Jánovi XXIII., vo vojnových časoch
nunciovní v Istanbuli, osvetlili sa mi okol-
nosti okolo zdarného osudu židovských
utečencov.

Ktosi veľký v duchu pospájal myš-
lienky, zosnoval plány, premostil všet-
kých, ktorí boli do tejto stratégie zapojení,
a tak sme prežili obetavosť prvých kresť-
tanov.

V piatok večer sme u nás doma zapo-
ľovali sviečky, spoločne sme dodržovali
pôstne dni, lebo naša mama hovorievala,
že je trápenie, aby sa hladní dívali na sý-
tych. A keď prišli k nám na krátku návšte-
vu štyria bratanci našich rodičov, kňazi
(Štefan Rázec, Konrád Záhradník, Ferko
Košnáč, Cyril Čvirík) a boli oboznamiení
s našimi novými členmi rodiny, po pov-
zbudení a príslube, že pri bohoslužbách
budú za nich prosit', modlitbami Žalmov
ich privítali, aby zotrvali vo viere.

Na zhromaždení k 40. výročiu en-
cyklyky Nostra eatate, organizovanom
Konferenciou biskupov Slovenska, som
sa osmelila jej predsedovi o. biskupovi
Tondrovi povedať tieto slová: „V najhl-
bšej pokore si dovoľujem povedať, že my
kresťania sme s prenasledovanými žili
už v I. storočí a spravodliví boli tí, čo
skrátili cestu ku Koncilu i k encyklike
Nostra eatate.“

Rok 1938 ukázal trochu nádeje na
vlastný Slovenský štát. Ale následné po-
žiadavky zo strany Nemecka boli kruté.
I pre prenasledovaných, i pre nás. Už
veľmi skoro v Salzburgu roku 1940 dal
Hitler najavo, že katolícky kňaz na čele
štátu nebude plniť jeho príkazy. V roku
1942 sa pri odsúhlasení Židovského kó-
dexu prezident Dr. Tiso ani nezúčastnil.
Ani poslanci-kňazi, ba ani viacerí iní po-
slanci. Naopak, prezident si vymohol
právo udeľovať výnimky. Nie je pravda,
že sa za to platilo. Odhaduje sa približne
tisíc vydaných výnimiek pre celé rodiny,
vrátane starých rodičov. Dodnes sú do-
klady o tom uložené v Prahe a tí, ktorí
mali k nim prístup, vravia, že veľa doku-
mentov bolo povytáňovaných.

Slovenský štát trval krátko. No za de-
saťročia od tých čias sa popísali na jeho
konto metricky papiera, neraz z pera „his-
torikov“, ktorí v tých časoch ani nežili.
Dnes vychádzajú najavo aj ďalšie skutoč-
nosti. Napríklad, keď v zmiešanej kresť-
ansko-židovskej spoločnosti, v spoloč-
nosti prenasledovaných i záchrancov, do-
šlo k debate o tom, že Tiso by urobil lep-
šie, keby sa vrátil na svoju faru, tam kam
patrí, strana prenasledovaných sa zhrozila,
že bez neho by sa to už vôbec nedalo
uniest. Keď sa spustila prvá vlna transpor-
tov, vraj na prácu, a začali prví zbehovia
prichádzať s pravdou o plynových komo-
rách, vláda zastavila ďalšie transporty, le-
bo prezident povedal, že ak idú na prácu,
predsa práce je dosť i doma. Zriadili sa te-
da pracovné tábory, kde boli i školy so ži-
dovskými učiteľmi.

Ranou do našej spoločnosti sa stala
tragédia, keď na strednom Slovensku za-
čalo byť pripravené povstanie. Na martin-
skej stanici postrieľali partizáni pokojnú
civilnú nemeckú diplomatickú misiu, kto-
rá sa i s deťmi vracala z Ukrajiny domov.
Vtedy katolícke i evanjelické fary boli pl-
né ukrývaných. Napríklad na faru grécko-
katolíckeho farára Mašleja sa dostavilo 54
rodín, ktorí mali byť na druhý deň traspor-
tovaní. Tento kňaz ich do večera rozmiest-
nil po celej dedine a u seba na fare nechal
desiatich. Vyznamenaný bol in memo-
riam. Medailu Spravodlivý medzi národmi
prevzal jeho synovec, ktorý sa zdržiaval
v tom čase na fare ako teológ.

Vieme, že aj v Topoľčanoch sa uda-
losti odohrávali inak, nie tak, ako nám to
predviedla televízia a tlač. V tej dobe ne-
existovali ani filmovačky, - kto to kde za-
chytil? Ozvala sa nám rehoľa z Topoľ-
čian, s podpismi sestier, ktoré mali jednu
noc službu, keď sa v nemocnici objavilo
asi 70 prenasledovaných, ktorí mali byť
ráno prevezení a prosili o úkryt. Zavrto-
li ich do jednej veľkej miestnosti a pre-
kryli dvere druhými voľne sa otvárajúci-
mi na chodbe. Keď prišli Nemci s tým, že
v nemocnici ukrývajú Židov, sestrička im
ukázala prázdne vrecko. Do rána pood-
chádzali na známe miesta, niečo ukryl
kláštor a traja lekári (tiež Židia) medzi ni-
mi. Tí o pár dní začali pracovať celkom
verejne, dokonca sa nik nestaral, či majú
nejaké povolenie.

I zo Žiliny sme dostali podobný list, a
takých prípadov je veľa. Žiaľ, v niekto-
rých ľuďoch akoby sa zatrdilo svedomie
a mlčia.

Po zložení zbrani nastali ďalšie trau-
my. Hľadali sme tých, čo sa nehlásili sami.
Vypytovali sme sa, plakali, pomáhali ob-
starávať prázdne byty, pozývali sme ich
k stolu. Vytvárali sa nové priateľstvá, po-
čúvali sme ich, čo prežili.

Tak jedného rána zazvonila u nás
mladá elegantná pani: „Som Donátho-
vých nevesta, nesiem vám smutnú sprá-
vu: niekto z kolegov môjho svokra odho-
voril, aby nešiel do úkrytu do Bratislavy,
lebo tam bude dlho trvať front, ale aby
išiel na tichú dedinu na Oravu. Všetko
bolo dohodované. Ale ja, ich nevesta –
manželka ich syna právnicka – som šla
s mojimi rodičmi do úkrytu v Prievidzi.
Manžel ako jediný syn šiel so svojimi ro-
dičmi na Oravu. Tri dni pred oslobode-
ním padla mňa do úkrytu a zahynuli oni
traja i domáci. Pred rozlúčkou sme sa do-
hodli, že ak prežijeme iba my, odídeme
k príbuzným do USA. A pán Dr. Donáth
povedal, ak tu nezostaneš a nebudeš mať
záujem obsadiť náš dom v Trnave, tak
pôjdeš na Okresný súd do Trnavy a dáš
vyhlásenie, že sa vzdávaš v prospech ro-
diny Kuchárov, že je to moje pranie.
Tak som vám doniesla jeho odkaz.“

Nik z nás nevedel ani prehovoriť. Až
po dlhých chvíľach prehovoril náš otec: „Ja
som dom predal Dr. Donáthovi a viac sa
tam nevrátim. Pamiatku na nich si ucho-
váme i tak. Nikdy na nich nezabudneme.“

Prešlo 40 rokov, keď zomrel susedov
syn v Trnave – Ivan a ja s jeho starším brat-
om Dušanom som bola nútená pri tejto
príležitosti prekrúčiť prah nášho bývalého
domu s odkazom od pána doktora, ktorý
mal dom od štátu pridelený a neskoršie ho
odkúpil. S kľúčami v rukách povedal tieto
slova: „Viem, že ste tu mali bývať vy. Ni-
kto z nás tu nemal šťastie.“

Len som si poobzerala po izbách naše
lustre. Zostali tam visieť, lebo pri odchode
nás pani Donáthová prosila, aby sme ich
nezvesili zo stien. Vraj by sme odniesli
šťastie.

Po odchode som dlho rozmýšľala nad
celou minulosťou. Čosi sa mi vracalo zo
spomienok. Ale my deti sme neboli zasvä-
cované do financií – zrejme pán Dr. Do-
náth vedel o výdavkoch našich rodičov
viac. My sme mohli iba tušit'.

Pri tých smutných návratoch som sa
strela a spriatelila s Ankou Bergerovou-
Kubinovou, ktorá sa vrátila z koncentra-
čného tábora. Naše priateľstvo ukončila zá-
kerná smrť, rozlúčka na onkológii a na
cintoríne, kde si jej synček musel vypočuť
pieseň „Ma židische mamé“.

Spriatelili sme sa s Betkou Halanovou
– Kleinovou, ktorá bola zachránená v siro-
tinci na Hlbokej ulici i s jej troma chlap-
cami. Bolo tam ukrytých 30 detí a MUDr.
Jakšy a MUDr. Csiky, ktorý dostal vyzna-
menanie „Spravodlivý“ in memoriam,
chodievali sa o ne starať a ošetrovať ich.

Manželka Dr. Csikyho, rodená Kubányová, ktorá bola v našej organizácii Spravodliví medzi národmi tajomníčkou, mi často rozprávala o peknom vzťahoch ružomberškých evanjelikov s Andrejom Hlinkom a takisto i so Židmi. Pri svojich politických procesoch si Hlinka vždy najímala židovských advokátov, lebo ich najviac uznával.

Moja dobrá priateľka Elzi, statočný človek pri súde, ktorá nevedela nikomu nevinne ublížiť. Ako mi chýba na spoločnom chodníku. Zostala mi z našej trojice len Hilda. Moje židovské priateľky Evička, Katka, Eržika a moja drahá Mimi, ktorá bola s manželom Karolom ukrytá u našej rodiny (Dr. Kuchára).

A potom Klára Voldánová, „moja sestra“. Keď som zostala po odchode môjho neobohého manžela sama s tromi malými deťmi, dala som si žiadosť, aby ma preložili do lekárne, lebo som si myslela, že budem časovo trochu voľnejšia. Bola mi ponúknutá nemocničná lekáreň s právom verejnosti, ale nakoľko sa tam uchádzal i niekto ďalší, nevzala som to. V lekárni, kde pracovala Klára, správkynia lekárne sa z rodinných dôvodov chcela vzdať funkcie. Klára navrhla, aby ma pozvali medzi ne. Riaditeľstvo nebolo veľmi naklonené, ale vzhľadom na moju situáciu ma tam preložilo. S Klárou sme chodili spolu ráno do práce i domov. O hodinu bola u nás, vzali sme moje deti na prechádzku okolo Dunaja. Milovala moje deti a oni ju.

Asi o pol roka sa odohrala v nemocničnej lekárni na Dullovom námestí nejaká nepríjemnosť a ja som musela prevziať lekáreň na 27 rokov. Ale s Klárou sme boli i s deťmi denne. Nakoniec sa k nám pridala i jej manžel a robil chlapcom sprievodcu.

Prišla noc, ktorá ochromila celú Európu. V noci 21. augusta nám do okien padali kamienky. To Zelenayovci prišli zvesťovať, čo sa deje v meste. Prišli Rusi. Stará mama začala baliť cennejšie veci, lebo budeme musieť odísť. Rakúsko už otvorilo hranice. Deti sme nepustili do školy. Ale starší syn, už medik, sa ponáhľal na fakultu, aby pomáhal ochrániť fakultu, kým ju neobsadia Rusi. Nebolo ho doma celé dni a noci.

Priatelia naliehali, aby sme odišli s nimi, jedni do Švajčiarska, druhí do Austrálie. A stará mam len balila a balila. O 7.00 som už bola v lekárni. Ministerstvo zdravotníctva po dohode s Medikou, ktorá nás zásobovala, dalo príkaz na prevoz zásob liekov do lekárni a nemocníc. U nás na Dullovom námestí sa v širokom dvore obrátilo denne 5 – 6 kamiónov s liekmi. A hneď ich brali zasa naše nemocnice. Rad na Sunar bol až do susednej ulice. Ľudia kupovali celé kartóny. Čoraz viac som nadobúdala pocit, že tento zjednotený národ nemôžem opustiť. Okrem toho, pracovisko s hmotnou zodpovednosťou sa nedalo odovzdať iba podaním kľúčov.

Keď Rusi obsadili rozhlas a Gabo Zelenay, Čomaj a Vereš už nemali odkiaľ vysielat', dobehol Gabo s Dankou k nám, aby sme im pomohli vyriešiť problém a že náš veľký päťizbový byt na Hviezdoslavovom námestí s dreveným balkónom, ktorý má dva východy, je vhodný na vysielanie, určite aspoň na 24 hodín. Keby sa niečo stalo, tak by sme to dali všetko na mamičku, že ona nevedela, čo chlapci s tými prístrojmi robia. A ja som na 7.00 odchádzala, nie celkom spokojná, do lekárne. (Čo nebolo v novinách, Čomaj, Vereš, str. 134) Keď spozorovali, že hra je už nebezpečná, odišli na ďalšie miesto. Medzitým z lekárne na Štefánikovej mi kolegyně začali vyvolávať, že Klárin manžel už odišiel i s priateľom do Viedne a čakajú na Kláru, aby sa pohli do Švajčiarska. Dr. Voldán už v 50-tych rokoch okúsil väzenie, tak nechcel čakať. Medzitým ma každý večer volala Klárika a nakoniec manželovi do Viedne odkázala, že bezo mňa neodíde. Situácia sa vyhrtila. Kolegyně ma prosili, aby som sa vždy večer nechala zatajiť a nechodila k telefónu, lebo Klára bezo mňa neodíde. Mala som ruky zviazané z viacerých strán. Tak som stratila Kláru.

Druhý úder som dostala veľmi skoro. Frici Grünwald sa zastavil aj s Lilkou u nás a pozoroval pár dní, ako sa hromadia kufre. Mamičky sa pýtal, čo to má znamenať, či vážne uvažujem odísť. Krátko nato som sa vrátila z práce domov a po nápadnom tichu sa ozval: „Dozvedáme sa, že sa balíš i s deťmi. Vieš, kde ich zajtra uložíš spať? Niekde v tábore na zemi? A čo budú tvoje deti jest? Z vojenských plechovic? Nikoho vonku nemáte. Prežili sme spolu i horšie. A keby bolo zle, pamätaj, ideme spolu. Teraz som zodpovedný ja za vás, keď tu niet otca.“ Lilka, ktorá vždy držala na mojej strane, mlčala. Bez slova počúvali i moje tri deti. Ujo Frici bol pre ne autorita, i kamarát na boxovanie, na originálne vtipy, ktoré tak skvele kombinoval s náboženstvom. V tých dňoch prevzal funkciu predsedu židovskej náboženskej obce. Položartom sa spomínalo medzi našimi priateľmi, že on sa išiel spýtať mňa, či to miesto má prevziať.

Politické ovzdušie akoby poľavovalo. Mnohí si uvedomili, že to, čo sa tu dialo za posledných desaťročia, neprineslo nikomu nič dobré. A všetci sme boli stmelenejší.

Začali sa u nás vytvárať zahraničné zastupiteľstvá na lieky. Na jedno prišiel neustraní, ktorý ovládal nemčinu a francúzštinu. V Prahe niekomu zavádzal a keď udivený zistil, že mu Ministerstvo vnútra dalo vypnúť telefón, ohlásil to Ministerstvu zdravotníctva, ktoré bolo zodpovedné za tieto zahraničné odborné zastupiteľstvá. Keď okamžite protestoval zástupca Fa Sandoz, dohodli sa na podmienkach. Ministerstvo zdravotníctva mi oznámilo, že ma poverujú zastupovaním v tomto spore, lebo Švajčiari trvajú na neustraní. Predsa len zasvietila iskierka. Celkom verejne som informovala kolegov, že sa chcem stretnúť aj s emigrantmi. Z mojej lekárne odišiel Dr. Jozef Lukáč, z predošlej Judka Skalická a konečne sa stretnem s Klárou.

Naše stretnutie bolo so všetkými radostné. Keď som hovorila s Klárou, stále som myslela na to, že o štyri dni budem musieť odísť. Prišiel i ten deň. Naša emigrantská komunita rozhodla: „Vy dve s Klárou sa stretnete o 15.00 hodine a o hodinu my prídeme pre teba a zavezieme ťa k vlaku. Klára s nami nepôjde, bojíme sa o vás. Myslím si, že sme sa rozlúčili bez slova. Asi sa už nikdy nevidíme. Keď ma Jožko a Silvia Lukáčovci usadili do vlaku, akosi sa im nechcelo odísť. Jožko vraj zbehne ešte pre pečené gaštany, ale zbadala som, že to bol len zámer. Oči sa mu ligotali slzami. Silvii začali padať slzy tiež: „Keď odchádza mama, neplačem, lebo viem, že môže ešte prísť, ale keď odchádzaš ty, už ťa asi nevidím a toľko si pre mňa urobila, nezabudla som na to.“

Doma ma čakali mnohí, čo ma potrebovali. Lilka mala stredú vyhradenú, aby tých, ktorí nikoho nemajú, odvieďa k lekárovi a ku mne do lekárne. Pravidelne vodila i slepého Armina, ktorý v koncentračnom tábore prišiel o zrak. Lilka ešte so svojou chorobou vyčkala, kým som sa vrátila zo slávnosti vyznamenávania pamätnou medailou Yad Vashem, na ktorej sa podpísala i ona. O 14 dní po jej smrti ako na jej zavolanie odišiel za ňou i Frici. Nastalo pusto.

Mali zostať žiť ešte tisíc rokov, aby pripomínali, ako majú ľudia žiť spolu.

Istý vysoký štátnik mi nedávno odkázal, aby sa dal do poriadku skutočný počet zahynutých, lebo sa počty rôznia.

Tabuľa v synagóge v Bratislave uvádza 70 000 deportovaných. Ale v tomto počte je 39 000 deportovaných z miest okupovaných Maďarskom:

Košice	12 000
Dunajská Streda	8 000
Komárno	8 000
Nové Zámky	7 000
Levice	4 000
Spolu	39 000

Ak teda od počtu 70 000 odrátame týchto 39 000, zostáva počet deportovaných zo slovenských krajov 31 000. 15 000 deportovali nemecké divízie po po-

vstaní napriek protestu vlády. Teda dovedna zo Slovenska 46 000.

Múzeum SNP v Banskej Bystrici uvádza 53 000 zo Slovenska a 15 000 transportovaných nemeckými divíziami, teda spolu 68 000 (!).

V istom Múzeu v Izraeli som našla, že v Petržalke bolo zastrelených 1500 Židov, Ukrajincov, Talianov – tesne pred koncom vojny. Ale nebolo tam uvedené, že Petržalka bola nemecká a že tých úbožiacov tam doviezli Maďari spolu s Nemcami.

Stále mi nie je jasné, prečo sa nám nehistoricky prirátavajú počty deportovaných z miest Košice, Levice, Dunajská Streda, Komárno, Nové Zámky, ktoré okupovali Maďari. Maďarsko (Kállay) už v rokoch 1940 – 1941 ponúkol Nemecku 800 000 Židov. Vyviezli ich 650 000. A keď im došli vagóny, strieľali ich na brehoch Dunaja a hádzali do vody. To sme videli v dobovom kinožurnále. Nemôžeme zabudnúť ani po 60 rokoch.

Kállay za to nebol ani odsúdený.

Židovský historik L. Lipscher vo svojej knihe „Židia v Slovenskom štáte 1939 – 1945“ píše, že deportácie sa museli robiť potajomky, aby sa o tom nezvedel prezident skôr, než transporty prekročia hranice. Podobne to isté potvrdzuje Balko – národohospodár vo svojej knihe „Život v piatich režimoch“.

Keby bola pravda, že slovenský národ bol a je fašistický, antisemitský, klérofašistický, mohlo byť na Slovensku toľko vyznamenaných medailou „Spravodliví medzi národmi“? Sú ich stovky. A koľkí pre vlastnú skromnosť odopreli i toto vyznamenanie...

Keby cirkev bola utvrdzovala fašizmus, čo by sa stalo s tými prenasledovanými, ktorí boli ukrývaní v kláštoroch, na farách? Vatikán prevzal 400 rímskych židovských občanov ako zamestnancov, poskytol prenasledovaným úkryty v kláštoroch v Assisi. Pôsobila záchranná stanica v Istanbuli organizovaná nunciom, neskorším pápežom Jánom XXIII. Vatikán financoval záchranné stanice v Španielsku pre židovských utečencov vtedy, keď ich nechceli prijať ani USA.

Prvá ministerka zahraničných vecí štátu Izrael Golda Meyrová poslala do Vatikánu ďakovný telegram za všetko, čo katolícka cirkev urobila v období holocaustu. Jediné organizované podzemie na záchranu Židov v Európe vytvorila katolícka cirkev.

Hľadajme cesty, po ktorých môžeme ísť, aby sme sa stretli. Spomínajme na časy, keď sme si boli blízki ako na Sione, vezmime do rúk knihy Starého i Nového Zákona. Už pápež Lev X. uchránil celistvosť Talmudu. Dal ho vytlačiť (rovnako jeruzalemský ako babylonský)

ako mecenáš v kresťanskej tlačiarne v rokoch 1520 – 1523 u Daniela Bomberga (Jaroslav Franek, Judaizmus). Kresťanská cenzúra na ňom neuskutočnila žiadnu cenzúru.

Namiesto polemík hľadajme modlitby, ktoré sú nám obsahom také blízke, že môžu vychádzať z jedného srdca, židovského i kresťanského. Keď ako kresťan stojím pri jeruzalemskom múre nárekov, z úprimného srdca sa ako žid modlím krásnu Šalamúnovu modlitbu, ktorú so zdvihnutými rukami prednášal pri posvätení Jeruzalemského chrámu: „Ale aj cudzinca, ktorý nie je z národa Tvojho Izraela a kvôli menu tvojmu príde z ďalekej zeme - veď počuj o veľkom tvojom mene, o mocnej tvojej ruke a o tvojom vystretom ramene, - a príde sa modliť do tohto domu, ty vyslyš na nebi, na mieste pobytu svojho a urob všetko, o čo cudzinec k tebe volá. Nech poznajú všetky národy zeme meno tvoje, nech ťa ctia, ako národ tvoj Izrael a nech sa dozvedia, že tento dom, čo som postavil, volá sa podľa mena Tvojho.“

V Žalmoch sa píše: V tvojom hneve sa nám miňajú všetky dni. A naše roky plynú ako vzduch. A tak nás nauč rátať naše dni, aby sme našli múdrosť srdca. Požehnaný je ten, kto pozná priekopy, stavia ľudom mosty a cesty vyrovnáva.

OTVÁRAM V AUGUSTE 2008!

@Citypark nitra

- @ 28.000 m² nájomnej plochy
- @ 80 obchodov
- @ 5 minút od centra
- @ supermarket
- @ 4 kinosály
- @ celoročné klzisko
- @ 8 športových ihrísk
- @ 8 kaviarní
- @ 850 parkovacích miest
- @ fitness a wellness štúdio

člen skupiny ISTROCONTI
www.citypark.sk

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 05 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka*, *Richard Marsina*, *Tibor Kovalík* (Kanada), *Vladimír Kubovčík*, *Peter Kubica*. – Šéfredaktor: *Teodor Krížka*. – Grafik: *Alojz Tomášek*. – Cena jedného čísla je 29,- Sk. Polročné predplatné 290,- Sk, celoročné predplatné 580,- Sk. Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia

vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo 1810/97. – Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk

ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

VÍT PACALAJ

Situácia vo svete

Antikrist najprv ohúri zglobalizovanú svetovú verejnosť svojím humanizmom a ľudomilnosťou. Bude robiť všetko preto, aby si ho ľudia sami zvolili a bude sa mu dariť. Paduch, ktorý povedie Antikrista, už dnes medzi nami úspešne pracuje. Nevadí mu kresťantizmus, konštrukcie tzv. kultivovanej viery, ani prejavy náboženského folkloru. Je tolerantný voči ohlasovaniu Božieho slova bez moci divov a zázrakov, bez skutočnej zmeny života (2Tím 3, 5). On nadchýna ľudí svojimi vedecko-technickými divmi a znameniami, ktoré sú ovocím stromu poznania. Má silné páky, ako zaujať ľudské srdce. Duchaprázdnych kresťanov presvedčil o tom, že majú podvedomie a teraz robí všetko pre to, aby sa číslo 6 ako symbol dostalo v pozitívnom kontexte do podvedomia ľudí, aby sa ľudom zapáčilo. Štylizovaného slimáčka vidíte na šperkoch, odevných aplikáciách, telefónnych číslach ponúkajúcich sympatické služby a na reklamných hárkoch hypermarketov. (Je zrejme, že sa číslo 6 a 9 nepoužíva ako číslo, vzniknuté na základe ekonomického rozboru pri tvorbe cien, ale ako magické číslo, ktoré predáva.) Logo www znamená podľa hebrejskej gramatiky 666.

Pár viet z oblasti psychosociomotoriky

Ľudská vôľa sa realizuje na troch úrovniach:

- A/ chce sa mi - nechce sa mi
B/ chcem - nechcem
C/ chceš? - nechceš?

Do prvej skupiny patria ľudia, ktorí nevládnu sami sebou, ale sú ovládaní tajomnými silami nálad, podvedomím, a to najčastejšie prostredníctvom nezriadených vášní, v jemnejšej forme poddajnosťou spoločenským trendom. Do druhej skupiny patria vyzreté osobnosti pokiaľ prijali a nesú zodpovednosť za svoje uväznené rozhodnutia, alebo „náštročné“ rozmazané deti, ktoré nevedia, čo je to podriadenosť a musí byť stále podľa nich. Tretiu skupinu tvoria nasledovníci Ježiša, ktorý bol dokonale poslušný Otcovej vôli, ale aj okultní liečiteľia, vešči a mágovia, ktorých výkon je reálne závislý od vôle manipulujúceho zlého ducha.

Aj uplatňovanie vôle v societe má tri úrovne: V prvom pláne žijú ľudia, ktorí chcú zarobiť, aby mohli minúť. V druhom sa nachádza človek, ktorý spozná, že pri snahe uspokojiť svoje potreby, je manipulovaný. Človek tretej úrovne pochopil, že sú manipulovaní aj tí, ktorí sa snažia jeho manipulovať.

Najprimitívnejšie sa manipulujú ľudia skupiny A - cez roznečovanie vášni (pakultúra) a mediálne módné idoly. Manipulovanie ľudí B - skupiny je ťažšie a drahšie: ich vôľa je usmerňovaná prostredníctvom nenápadných lží, polopráv. Sem spadajú napríklad hybridné znaky, ktorých text sa významovo rozchádza s obsahom obrazu.

Len pokorné, poslušné Božie deti, majúce Ducha, ktorému svet nerozumie, sú imúnne voči manipulačným tendenciám. Majú nadhľad nad trendmi. Sú Slobodní voči úsiliu potenciálnych svetovládov, ktorí sa snažia, aby zovšedneli a stali sa pre ľudí prijateľnými znakmi Antikrista.

Z hľadiska sociálnej reakcie ľudí prvej kategórie charakterizujú extrémne výkyvy citov. Osobnosti skupiny B sa nezriedka spravodlivo a kultivovane rozhorčujú. Veriaci ľudia tretej skupiny majú pokojný súcit s tými, čo vytvárajú niekedy znesiteľné podmienky života v societach, lebo poznajú Božiu moc a žijú z Božej starostlivosti.

Podobne sa javia úspešní okultisti. Trápi ich však hlboký, existenciálny strach a rôzne príkorria, o ktorých nedokážu alebo nesmú hovoriť.

Za módnymi trendmi sa skrýva duch tohto sveta

Jeho najúčinnjšou maskou je propaganda nezávislosti. V skutočnosti je všetko závislé od Božieho slova. Boh povedal: „Bud!“ Preto som, si, sme. Takzvaní „nezávislí“ podliehajú trendom, z ktorých si „slobodne“ volia druh svojho zotročenia.

Odhliadnime od zdravotných otázok módy, napríklad tzv. bedrákov a krátkych tričiek, čo u celej generácie dievčat môže spôsobiť problémy s plnosťou v dôsled-

ku prechladnutia. Niekomu veľmi záleží na tom, aby sa pomocou mediálnych idolov tento trend, ako symbol doby, uplatnil a v kombinácii s propagandou „životna maximum“ spôsobili demografický úpadok.

Prečo? Svetovláda sa nepodari, ak sa nezastaví alebo aspoň radikálne nepribrzdí zaplňanie Zeme Adamovými potomkami. Po Božej, biologickej línii v mnohodontných rodinách spontánne pribúdajú charaktermi ľudia. Sebeci biologicky vymierajú, rodia sa iba morálne: „zaciernením“ duše. Teda diabol má len tých, ktorých sa mu podarí oklamať a zviazať do nepravosti. Keďže deti sú nevinné Božie tvory, pri väčšej pôrodnosti má diabol veľa roboty. To sa vylučuje s nerestou lenivosti, ktorá mu je vlastná. Preto sa s takým nasadením vo všetkých oblastiach presadzuje globalizačná kultúra smrti kontra hodnotných národných kultúr.

Porovnateľne Antikristova päťcípka hviezda sa dnes objavuje v neslýchanej frekvencii pri každej novej príležitosti: náušnička, hračka či fosforeskujúca vstriažovačka, aplikácia na odev, ba nahrádza aj palmový list na ohanbí v erotických inzerátoch. (Keby päťcípka hviezda bola dôstojným heraldickým znakom, niekto by sa proti takému široko publikovanému používaniu určite ohradil.)¹

Technické hity nám vnucujú negatívne znakové slovie. Na Konferencii modlitieb a chvál koncom augusta 2005 dva automatické svetlomety v tvare očí rozsvietili po prítomných a po celom priestore hviezdčky a trojuholníky. Animačné programy najmodernejšej prezentačnej techniky tiež ponúkajú strihanie obrazu v takýchto tvaroch, pričom obraz zaniká smerom dolu. V spojení s obsahom, ktorý chce byť duchovný, keď sa používa audiovizuálna technika na evanjelizáciu, je to v symbolickej reči významovo paradoxné. Súbežne s preferovaním okultných znakov je pre dnešok typická profanizácia križa a znevažovanie dvojkríža. Predstavuje sa v pohaničujúcom kontexte: Dvojkríž namaľovaný na tvári revúceho hokejového fanúšika sa dostal na tvár Venuše - na plagát Slovenský mýtus, tváriaci sa seriózne, ide však o hlboký sarkazmus, znevažujúci všetko slovenské a sväté. Trend začala TV Markíza krátko po svojom vzniku, keď v zábavnom programe o Jánošíkovi načarovala dvojkríž s trojvrším Anči na fertuchu.

Situácia v Cirkvi a pastoračné východiská

Mnohé chyby sa ospravedlňujú najmä na misijnom poli potrebou inkulturácie a tolerance. Stáva sa to vtedy, keď sa evanjelizácia nerobí organicky, ale organizačne, keď sa väčší dôraz kladie na racio, než na dary Svätého Ducha. Tak sa mechanicky preberá chybná interpretácia nešťastne formulovaného výroku koncilovej deklarácie Nostra aetate: „Katolícka Cirkev nič nezavrhuje z toho, čo je v týchto (nekresťanských) náboženstvách pravdivé a sväté. S úprimnou úctou hľadá na oné spôsoby konania a správania, na pravidlá a učenia, ktoré sa síce v mnohom líšia od toho, čo ona sama zachováva a učí, no predsa sú nezriedka odbleskom tej Pravdy, ktorý osvecuje všetkých ľudí.“² Potom namiesto pokresťančenia pohanov ide de facto o spohanštenie kresťanov. Nemalou mierou k tomu prispieva neznalosť alebo podceňovanie významu znakov reči.

Nekresťanská náboženská prax je poväčšine plná okultizmu, upnutého na znaky. Okultné znaky treba rozlíšiť a odmietnuť bez ohľadu na okolnosti kontaktu s nimi, na ich trhovú či kultúrnu hodnotu. Križ v tvare tancujúcej kobry nikdy nereprezentuje príliv Božieho požehnania na Indiu. Účastníci misijného kongresu, ktorí pochádzajú ulicami s veľkými, bielymi hinduistickými venciami priateľstva po tom, čo tleskali folklórnemu tancu boha Šivu, týmto aktom opticky i symbolicky pochovali kolárik. O tejto skutočnosti hovorí žalm 106, verš 35: „...pomiešali sa s pohanní a priučali sa ich skutkom“. Ja-

Znak

Znamenie požehnania, či zatratenia?

kub vo svojom liste 4, 4 - 6 vysvetľuje jasne, že takéto nadbiehanie pohanskému okoliu pozbavuje veriacich prítomnosti Svätého Ducha. Pretože čitateľ nemusí mať práve poruke Bibliu a Jakubov výrok sa mi zdá nesmierne dôležitý, citujem ho: „Cudzoložníci, neviete, že priateľstvo s týmto svetom je nepriateľstvo s Bohom? Kto teda chce byť priateľom tohto sveta, stáva sa nepriateľom Boha. Alebo si myslíte, že Písmo nadarmo hovorí: Takmer žiarlivo túži po nás Duch, ktorý v nás prebýva? ...Boh pyšným odporuje, ale pokorným dáva milosť.“ Poznať povahu Boha z osobného komunikovania s Ním v duchu a pravde (Jn 4, 23 - 24) v pokornej pozícii kajúcnika je základ životnej múdrosti a Božej obľuby.

Po duchovných cvičeniach, ktoré dával kňaz - misionár štyridsaťčlennej skupine mládeže, rozdal všetkým záložky (do sv. Pisma?). Boli to na kvalitnom papýru - se zobrazené egyptské božstvá: Ra, skarabeus, kobra, sokol. V kontexte symbolickej reči v prípade spojenia bibliu so zobrazeniami pohanských božstiev ide o blud: náboženský synkretizmus. Takéto tzv. „duchovné cvičenia“ sú len duševnými cvičeniami s použitím niekoľkých psychologických techník.

V tejto súvislosti sa nesprávne aplikuje text 1Sol 21: „...všetko skúmajte a čo je dobré, toho sa držte.“ Výrok vytrhnutý z kontextu je zavádzajúci. Vyzerá to, akoby sa Božie deti mohli prehrabovať naozaj vo všetkom. No v Dt. 18, 14 je reč o istej činnosti národov, obklopujúcich Izrael. Verš končí jednoznačným: „ale tebe (Božiemu ľudu) to Pán, tvoj Boh, nedovolil.“ Keď si lepšie všimneme kontext, v ktorom bolo vyslovené povzbudenie všetko skúmať, zistíme, že ide o skúmanie proroctiev, vyjadrených na zhromaždení Božieho ľudu, aby sa kolektívnym rozhodovaním oddelilo skutočné Božie posolstvo od prirodzeného kresťanského dekoru.

Boh dal Adamovi možnosť pomenovať stvorenia. Strom života a strom poznania dobra a zla však pomenoval On sám, vytvoril zo stromov symboly. Jeden z nich - isto nie Bez Božieho súhlasu - si privlastnil diabol a zdeformoval jeho zmysel prekrútením dôsledku: „nezomriete, ale budete poznať...“ Ovocie zo stromu poznania nebolo pre človeka nešťastné - bola to vec len čisto Božej voľby, že sa ho človek nemal dotknúť. Z toho vyplýva, že Bohu sa môže nepáčiť aj to, čo sa nám javí ako nevinné a neškodné.

Spoločensko-politické prostredie

Kresťania vrátane tých, ktorým je zverená veľká zodpovednosť, význam znakov reči bagatelizujú, lebo jej nerozumejú. Zjavenie jednoznačne udáva prijatie či odmietnutie znaku ako fakt, ktorý v každom jednotlivom prípade rozhoduje o spásе či zatratení. Ježiš povedal: „Ak nebudete ako deti, nevojedete do Božieho kráľovstva.“ Jednou z charakteristík detí je, že čítajú obrázky. Dospelí už čítajú iba písmená.

Vďaka Bohu, nepotreboval som zháňať podpornú literatúru k téme o znakoch, kým táto práca nemala mať všeobecnejší význam. Pretože sú ľudia dezorientovaní v súčasnom smerovaní dejín a „nestačí“ im výklad proroctiev, teraz, hoci nerád, uvediem niektoré spoločensko-politické súvislosti, v ktorých sa nachádzajú dnešné cirkvi. Prameňom sú mi skúsenosti podpredsedu vlády ČSRF pre ľudské práva Jozefa Mikloška (v knihe „Ako sme boli veľkí“) a komisára International Commission of Concience pre ľudské práva M. Herzána v knihe Totalitní světovláda.³ Nielen z týchto zdrojov vyplýva, že v súčasnosti presadzovaná spoločensko-politická formácia nie je demokracia, ale demokratizmus. Teda ide o globálne klamanie, zavádzanie ľudí proklamovanými demokratickými princípmi na odpútanie pozornosti od skutočného zámeru - vytvorenia celosvetového totalitného režimu.

Uvedomme si, že človek nemusí poznať tieto a podobné pramene, aby sa vedel zachovať múdro, ak pozná Božie Slovo, ak ako člen živého cirkevného spoločenstva má osobný vzťah s Bohom v plnosti darov Svätého Ducha. Každá bunka Božej rodiny podľa Božieho zámeru (1Kor 12) žije ako kompletný organizmus, v ktorom sa rôzne dary dopĺňajú.

„OSN je najväčší podvod v dejinách,“ povedal poslanec USA John Rankin.⁴ Rezolúcia OSN č. 66 doslova začína slovami: „Súčasná charta OSN bude zmenená, aby zabezpečila ústavu pre svetovládu.“ Takto bol úplne prekrútený zmysel OSN a nasmerovaný k politicko-svetovládnej byrokrácii. Už 17. 2. 1950 bolo v senáte USA oficiálne vyhlásené: „Budeme mať svetovládu, či sa vám to ľúbi, alebo nie, jedinou otázkou je, či ju dosiahneme násilím alebo súhlasom.“ Dňa 5. 3. 1994 podpísal prezident USA Bill Clinton výkonné nariadenie prezidenta č. 13., v ktorom odovzdáva zvrchovanosť USA pod moc OSN. Vzorové programové odzbrojenie USA nadviazalo na dokument č. 7277 z 25. 9. 1961 s názvom Department of State Publication, ktorý podpísal J. F. Kenedy. Tento dokument hovorí o ciele úplne odzbrojiť národy pod jednu globálnu armádu OSN.⁵ Kto sa ozve proti globalizačným

rozhodnutiam, stáva sa politickým väzňom bez procesu v moderných utajených koncentračných táboračoch so všetkým, čo k tomu patrí (mučením alebo „liečením“ fiktívnej demencie). Herzán udáva podrobnosti o odhalení amerického koncentračného tábora neďaleko Brna. V budove EHS v Bruseli, kde sídli EÚ i NATO, je inštalovaný gigantický počítač, schopný registrovať osobné údaje všetkých obyvateľov Zeme. Jeho meno je Bešta. Už v roku 1970 uviedla Barclayská banka vo svojom firemnom časopise, že gigantický počítač sa bude volať Veľký brat.⁶ Kamerový systém televíznej relácie reality show sa tiež nazýva Veľký brat. Ide o psychologickú manipuláciu: aby ľudia prijali otrasnú skutočnosť, treba ju najprv odľahčiť humorom.

To sú okrajovo načrtnuté fakty, o ktorých sa s nasadením nielen profesnej kariéry, ale aj vlastného života rozhodli informovať verejnosť čestné výnimky medzi honoritami. Pre získanie životnej múdrosti však nie je nevyhnutné sledovať ťažko dostupnú samizdatovú tlač. Skúsime porozumieť znakovkej reči Božích proroctiev. Biblia je dnes dostupná všetkým.

POZNÁMKY:

1. Regionálny časopis stredného Považia Pardon a i.
2. POLČIN, S. - úvod, ods.2, NOSTRA AETATE, SSV Trnava 1993, www.rcc.sk
3. HERZÁN Martin: Totalitní světovláda, Eko-konzult Bratislava 2002; ISBN 80-89044-38-7
4. HERZÁN, M.: Totalitní světovláda, s. 9.
5. HERZÁN, s. 10 a 12.
6. HERZÁN, s.38 a 29

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Organizátori:

Obec Klokočov

Kysucká knižnica v Čadci

Žilinský samosprávny kraj

Mediálni partneri:

Katolícke noviny

Kultúra - Dvojtyždenník závislý od etiky

Slovenské národné noviny

Kysuce - Nezávislý týždenník Kysučanov

vyhlasujú

Celoslovenskú literárnu súťaž duchovnej tvorby

JURINOVA JESEŇ

Charakteristika súťaže:

JURINOVA JESEŇ

je celoslovenská literárna súťaž v duchovnej tvorby v kategóriách -

poézia a próza v slovenskom jazyku

Podmienky súťaže:

1. Súťaže sa môže zúčastniť každý autor, ktorého práce neboli doposiaľ knižne publikované.
2. Súťažné práce v kategóriách - poézia a próza sú duchovne zamerané a napísané v slovenskom jazyku.
3. Každý autor môže do súťaže zaslať najviac 5 poetických resp. prozaických útvarov v maximálnom rozsahu 20 strojov písaných strán A4.
4. Súťažiaci zasiela svoje práce so sprievodným listom, ktorí musí obsahovať meno a priezvisko súťažiaceho, kontaktné údaje (adresu, číslo tel. príp. mobil, príp. mail) a vek autora. Súťažiaci môže uviesť aj svoju účasť v iných súťažiach. Ak súťažiaci zasiela viac súťažných prác, uvedie ich súpis na sprievodnom liste, a pri názve každej súťažnej práce uvedie svoje meno a priezvisko.
5. Súťažné práce je potrebné zaslať na adresu: Kysucká knižnica v Čadci, ul. 17. novembra 1258, 022 01 Čadca s označením v ľavej časti obálky „JURINOVA JESEŇ“ Súťažiaci môže svoje práce zaslať aj e-mail: kysucka@kniznica-cadca.sk, kde do predmetu uvádza „JURINOVA JESEŇ“
6. Uzávierka súťaže je 30. septembra 2007; vyhodnotenie v mesiaci október 2007.